SAYI 587 22 HAZİRAN 1997
Cumhuriyet
DERGİ
PARASIZ PAZAR EKİ

6 KARTALLAR GÜZEL UÇAR...
Hava artık uçmayın mesajını verene kadar onlar bulutların arasında. Rengarenk paraşütlerin eteğinde heyecan arıyorlar. Eğitim aşamasının kolay, vazgeçmenin ise çok zor olduğunu söylüyorlar.

8 SİNEMANIN KÖTÜ SİYAHLARI
Sinemada siyahlara onca rol arasından soytarıları, gangsterleri ve fahişeleri canlandırmak mı düşüyor? Rengi ne olursa olsun, yapımcı neden belli kalıpların dışına bir türlü çıkamıyor?

12 ŞAİR, KADIN, KÜRT!
***Bejan Matur,** Kürt, kadın ve şair olmayı "Rüzgâr Dolu Konaklar"da anlatıyor. Acıyı ve öfkeyi eğiriyor. Ölümün ve "çatışmaların" kadınca şiirini yazıyor, ağıt yakıyor. Yabancı olmayı olanak gibi görüyor...*

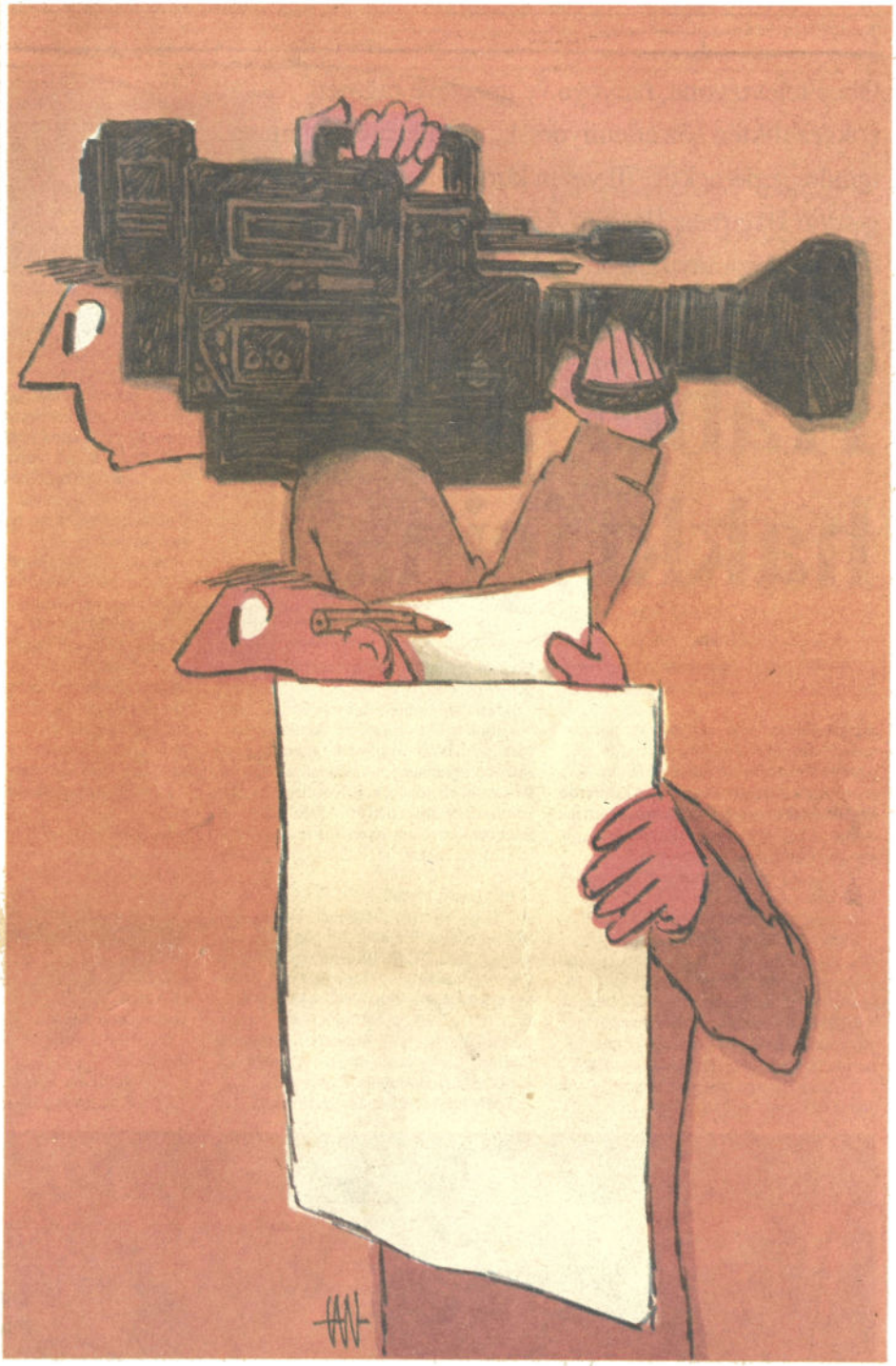

Bağımsız İletişim Ağı yerel medyayı biraraya getirdi...

HABER=DEMOKRASİ

BERAT GÜNÇIKAN

Haber = hayattır...

Günlerce radyoda, televizyonda, gazetede karşımıza çıkan ilan böyle diyordu. Bizlerse, hayatlarımızın üçüncü sayfa haberlerinden uzak düşüşünün serinliğinde sormuyorduk:

Hangi haber = hangi hayat?

Satır aralarında arıyorduk hayatı yani gerçeği. Oysa o, söylenmeyendeydi çoğu kez, ya da yazılmayandı. Ve haber akıp gidiyordu, hayat ve insan da. Haber hiç eşitlenmiyordu insanla... Haber "tek"ti artık. Tek ağızdan konuşulup, tek ağızdan yazılıyorduk. Herşey "yeni hayat" içindi ve bu yeni, insana yani bize yabancıydı. Üstelik tek kent olmuştuk: İstanbul. Van'a İstanbul gözlükleriyle bakıyorduk, Erzurum'a, Trabzon'a, Urla'ya, Mardin'e,

Devamı 2. sayfada

Onca televizyona, radyoya ve gazeteye rağmen, çokseslilikten söz edemiyorsak, tekelleşmenin tam da içindeyiz demektir. 70 yayın kuruluşunun biraraya geldiği Bağımsız İletişim Ağı, işte bu tekele karşı doğru haberi savunuyor. BİA'yı ve amaçlarını, yerel medyanın sorunlarını Gazeteci Nadire Mater anlattı.

Haber alma hakkı için...

1. sayfanın devamı

Şebinkarahisar'a da... O gözlerse parmak aralarından bakıyordu gerçeğe. Bizden de o parmak aralarından süzülenlere inanmamız isteniyordu. Oysa, orada, o başka kentlerde başka hayatlar vardı bilmediğimiz, başka insanlar... Ve onlar bizim kulaklarımızdan, bizim gözlerimizden daha gerçekti...

Bu yüzden haber bu "gerçek"te aranmalıydı, ama nasıl?

Biz aşağıda imzası bulunan...

Evet, böyle başlıyordu "nasıl"ın yanıtı peşine düşenlerin sözü. Yetmiş radyo, televizyon ve gazete bir deklarasyonda buluşmuştu. Bir de isimleri vardı: Bağımsız İletişim Ağı (BİA). Çalışmalarının dördüncü ayında yayımladıkları deklarasyonun ilk maddesi, tam da "medya" gerçeğini tanımlıyordu:

"Türkiye'de egemen olan haber ve yayın yapısı ile kurumları, halkın özgür haber alma hakkını kısıtlamakta ve yerel yayıncılığın gelişimini sekteye uğratmaktadır."

Bu tanıma rağmen neler yapılabilirdi? Haber alma hakkı üzerindeki kısıtlama nasıl kalkacaktı? Yerel yayıncılığın gelişiminin sekteye uğramasının sakıncaları nelerdi? BİA nasıl bir çözüm öneriyordu? Bütün bu soruları, Bağımsız İletişim Ağı Sözcüsü Gazeteci ve Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü Türkiye Temsilcisi Nadire Mater yanıtladı:

BİA nasıl oluştu?

Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği'nden Naci Temeltaş, bir gün bir konuşma sırasında, TMMOB'un medyaya ilişkin iki sıkıntısını aktardı. Bunlardan biri, üyelerinin doğru haber alma hakkını savunmaktı. İkincisi ise, Türkiye'nin temel sorunları konusunda sayısız proje üretmelerine rağmen bunların yeterince medyada yer almaması, yani kamuoyuna duyurulmamasıydı.

TMMOB çözümü size mi bıraktı?

Hayır. Hep birlikte neler yapılabileceğini düşündük. Ertuğrul Kürkçü, Ragıp Duran, Tuğrul Eryılmaz'la konuştuk. Türk Tabibler Birliği ve İPS İletişim Vakfı da yavaş yavaş şekillenen projeyi destekledi. Sonunda Heinrich Böll Vakfı da böyle bir projeye destek vereceğini bildirdi.

İlk adımınız ne oldu?

Başlangıçta, Türkiye'deki yerel medyanın genel yapısını çıkartmayı ve sorunlarını belirlemeyi öngördük. Bu tam günlük bir çalışmayı gerektirdiği için bir sekretarya oluşturduk. Bu sekretarya RTÜK ve Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nden gazetelerin, yerel radyo ve televizyonların listesini aldı. Her kentte, gazeteci olmasına dikkat ettiğimiz insanlara ulaşarak kentlerindeki yerel medyanın ne tür yayın kuruluşları olduğu hakkında bilgi istedik. Müzik radyosu mu, cemaat radyosu mu, haberi kendine dert edinen bir yayın organı mı, öğrenmek istediğimiz buydu.

Sizin hedef kitleniz hangi tür yayın kuruluşuydu?

Biz, doğru haber verme kaygısı taşıyan yerel radyo, gazete ve televizyonlara ulaşmak, onlarla buluşmak istiyorduk.

Buluşabildiniz mi?

O sinyalleri aldığımız kuruluşların hepsine birer birer mektup yollayıp derdimizi anlattık. Anket formları gönderdik, vericisi ne kadar, kapasitesi nedir, kaç kişi çalışıyor, sorunları neler, haberlerini nasıl alıyorlar, bunları sorduk.

İstediğiniz yanıtı alabildiniz mi?

Doğrusu anketlere çok cevap gelmedi. Sanırım böyle bir alışkanlığımız yok. Yine de ikinci ayın sonunda genel bir bilginin elimizde olduğunu düşünerek çalışmalarımıza başladık. Yetmiş yayın kuruluşuyla biraraya geldik ve Türkiye'yi yedi bölgeye ayırdık, İstanbul, İzmir Ankara, Urfa, Antalya, Ordu ve Adana. Üç hafta içinde bu yedi bölgede, yedi toplantı yaptık.

Derdimizi anlattık diyorsunuz, neydi derdiniz?

Türkiye'de bir İstanbul medyası var ve Türkiye, bu medyadan yönlendiriliyor. İstanbul'daki yerel radyo ve az sayıda gazeteye baktığımızda bile gündemin dışına çıkamadığını, haberi büyük medyadan aldığını görüyoruz. İstanbul'un dışına çıktığınızda da aynı şey var. Yerel radyolar haber saatinde İstanbul'daki bazı radyolara bağlanıyorlar. Bir yandan genel medya eleştiriliyor, bir yandan da onun yaptığı tekrarlanıyor.

Neden?

Çünkü haber yapma sıkıntısı var. Bunun birinci nedeni ekonomik, nereden bakarsanız bakın, haber yapmak para anlamına gelir. İkincisi muhabir sorunu. Yine para sorunu nedeniyle az sayıda muhabir çalıştırılıyor. Bu da haber yapılmasına engel bir neden.

İstanbul medyasını izlemenin sakıncası ne?

Onlar da büyük medyanın uzantısı haline geliyorlar. Bu da yerelliği öldürüyor.

Neden yerel medyanın ölmesinden korkuyorsunuz?

Çünkü yerel medya daha fazla özgürlük taşıyor. İnsanlarla çok daha yakın temas ediyor ve insanlar yerel medya yoluyla kendilerini ifade etme şansı buluyorlar. Devletten ve sermayeden bağımsız bir yerel medyanın bir zenginlik olduğunu düşünüyorum.

Ankara'daki Ulusal Konferansta GKK da kuruldu...

İstanbul medyasına şöyle bir baksak...

Türkiye'de 1990'lardan bu yana radyo, televizyon ve gazete sayısı giderek artıyor. Şöyle bir bakıldığında bir çokluktan söz edilebilir ama aslına baktığımızda bu çokluğun, tekseslilikten öteye geçemediğini görürüz. Örneğin son Kuzey Irak Operasyonu'nu biz tek kaynaktan izleyebiliyoruz. Bu, bütün medya için böyle, yani bin gazete de olsa birşey farketmiyor.

Neden?

Çünkü sermayeye son derece bağlı ve devletin güdümünde.

Yerel medya, İstanbul medyasına nasıl bakıyor?

Toplantılarda en çok konuştuğumuz konulardan biri, en ücra köylerde yaşayan insan için bile Türkiye'nin İstanbul ve Ankara'dan ibaret hale gelmesi. Yerel olan, toplumun çoğunluğu burada bir anomali, yani tuhaflık olarak yer alıyor. Örneğin, Van'ın Çatak ilçesi, üç başlı öküz doğmadıkça ülkenin geri kalan kısmıyla haberleşemiyor. Oysa orada da süregiden ve zenginleşen bir hayat var.

Belki de belirleyici bir zenginlik yok...

Tam aksine, baktığınızda ticaret ve sanayi olarak Türkiye'yi belirlediklerini görüyorsunuz, politika olarak da.

Yerel medyanın sorunu ekonomik diyorsunuz, ya mevzuat?

Bizim bu çalışmayı başlattığımız sıralarda yerel radyo ve televizyonlar da bir yokoluş paniği yaşamaya başladılar. Çünkü, MÜYAP, MESAM'ın istekleri ve RTÜK'ün baskısı üzerlerinde ölüm kılıcı gibi duruyor. Bugüne kadar yapılmayan frekans düzenlemeleri gündemde, tartışılıyor. Bunun anlamı da şu, her kent için belli sayıda izin verilecek, diğerleri kapanacak ya da satılacak.

Bu satışlar yeni bir tekelin habercisi değil mi?

Türkiye'de ulusal radyolar, bu duruma düşeceği var sayılan yerel radyoları kendi uzantıları olarak satın almaya başladılar. Bu önlenmezse yerel radyoculuk ortadan kalkacak

Fotoğraflar: ERZADE ERTEM

Bağımsız İleşitimAğı'nda yer alan 70 yerel radyo, televizyon ve gazeteden biri de İstanbul'da yayın yapan Mavi Radyo.

ve yine İstanbul'un sesi, Türkiye'nin sesine dönüşecek.

Bu sizin işinizi zorlaştırmıyor mu?

Bir anlamda zorlaştırıyor, ama bir anlamda da kolaylaştırıyor. Satın almaların yoğun olduğu yerler Marmara ve Ege. Trabzon için böyle değil, çünkü orada pazar yok. Öte yandan, bizim çalışmaya başladıktan sonra gördüğümüz bu gerçek, yeni bir mücadele alanı açıyor, o da RTÜK'ün yasallığını ve kurallarının gerçekliğini tartışmak.

Sonuçta bir pazar ve bu pazarın içinde rekabet var. Bu ortamda ne, ne kadar tartışılabilir?

Tabii, sonuçta ticari kuruluşlar bunlar ve nereden bakarsanız bakın bir rekabet ortamı var. Ama üç-dört aylık çalışmamızda ortaya çıktı ki, aslında rekabetten ziyade biraraya gelmek işlerini çok daha kolaylaştıracak. Bunun görüldüğünü düşünüyorum.

Nasıl?

Hepsinin karşı çıkması gereken bir RTÜK var çünkü. Kendisinin yasallığı, hukuka uygunluğu tartışma konusu. Buna rağmen yayınların banda kaydedilmesi gibi bir zorunluluk dayatıyor. Bunlar için zorluk çıkarıyor. Kayıtlı reklam gelirleri üzerinden pay alıyor ama yerel radyo ve televizyonları basın kuruluşu olarak kabul etmiyor.

Bunun sonucu...

Kamusal mükelleflikleri var ama kamusal hiçbir hakları yok. RTÜK'ün mevzuatı nedeniyle hukuken de, maddi ve manevi olarak da kendilerini sıkıştırılmış hissediyorlar ve bunu yaşıyorlar. Çalışanların hiçbiri gazeteci olarak kabul edilmiyor, bu nedenle de sarı basın kartı alamıyor.

Kapatmalar, karartmalar...

Cezai anlamda bakıldığında bölgelere göre değişen düzeylerde sıkıntılar yaşanıyor. Şanlıurfa Medya FM'nin sahibinin yaşadıkları buna bir örnek. Daha çok dini yayınlar yapan bu radyo, haftada beş dakika da Kürtçe haber yapmayı denemiş. Bunu da bir sorun çıkmaması için Akit, Milli Gazete, Zaman gibi gazetelerden alıntılarla yapmış. RTÜK'in illerde temsilcisi emniyet müdürlükleri. Gelip bandı almış, hem Ankara'ya göndermiş hem de Savcılığa iletmiş. Savcılık kaseti deşifre etmiş, suç unsuru bulamamış ve soruşturmaya gerek olmadığına karar vermiş. RTÜK ise kapatma kararı almış.

Bu örnekleri çoğaltmak çok zor değil herhalde...

Bağımsız İletişim Ağı GKK sözcüsü Gazeteci Nadire Mater.

Özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi'nde çok değişik örnekler var. Örneğin televizyonda canlı yayın yapılırken stüdyoda polis var ya da programın ortasında sunucuyu alıp götürebiliyor.

Ya batı, örneğin Akdeniz...

Buralarda belediyelerle ilgili sıkıntılar var. Doğal ve turistik çevreyi koruma kaygısıyla yayın yapıldığında, buna izin verdiği ya da bunu yapanlarla yan yana durduğu için yerel yönetimi hedef almak durumundalar. Bu da yerel yönetimlerden başlayarak kapatma ya da karartmaya kadar uzanan bir baskı zinciri oluşturuyor.

Muhabirler açısından bakarsak, onlar "haber"in neresindeler?

Bu soruya yanıt olarak Siirt, Son Söz Gazetesi'nden bir arkadaşın anlattıklarını örneklemeli. Bu arkadaş korucu olmak istemedikleri için köylerinden ayrılıp Siirt'e göçmek zorunda kalan insanlarla ilgili bir haber yapıyor. Haber yayımlanıyor. İstanbul'da bir gazeteci arkadaşın haberini alıp, ismini de kullanmaksızın yayımlıyor. Haber, insanların terör nedeniyle köylerinden ayrıldıklarını anlatıyor, yani tersine döndürülüyor.

Bu sık yaşadığımız birşey değil mi, hele de söz konusu savaş bölgesi olunca...

Anadolu'nun İstanbul medyasında yer alabilmesi, bildiğimiz nedenlerle sınırlı. Ben, Kürt sorunuyla ilgili bir konuda haber alma hakkımı kullanamıyorum. Çünkü haber ters yüz edilerek ve tek yanlı olarak kullanılıyor. Oradaki muhabir de özgür çalışamıyor. Burada, egemen medyadaki otosansürden de söz etmeliyim. Bu otosansür çerçevesinde gazeteciler neleri yazmaları, neleri de yazmamaları gerektiğini biliyorlar.

Bu, muhabirlerin haber almalarına nasıl yansıyor?

Muhabirler haberi izlemede de buna bağlantılı şekilde davranıyorlar. Diyelim ki A kasabasında bir haber izlerken tek bir kaynaktan bilgi alarak, onunla konuşarak haberi yapabileceğini düşünüyor. O farkında olmasa da bunu öğreniyor. Bir kişiyle konuştuğunda belki haberde bir yanlış yok, ama tek kişiyle konuştuğu için haber eksik, dolayısıyla yanlış.

Bir bilgi eksikliği mi söz konusu?

Hem genel gazetecilik bilgileri hem de uluslararası haber toplama standartları açısından bakıldığında yerel muhabirlerin eksiklikler taşıdıkları görülüyor. Bu anketlerde de ortaya çıktı, sorunlarını sıralarken ekonomiden sonra ikinci sırada eğitim yer alıyordu. Bu yüzden bizim projede de yerel muhabirlerin eğitimi bütün diğer maddelerin önüne geçti.

Bu eksiklikleri sadece yerel muhabirlerde görmüyoruz ama...

Tabii. İstanbul medyası gazetecilerinin örneğini sürdürüyorlar. Sonuçta kötü örneğin kopyası daha kötü hale geliyor.

Haber alma özgürlüğü tamam da, ya muhabirlerin hakları...

Heryerde olduğu gibi bu projede de gazetecilerin emeğinin karşılığını almasını savunmak durumundayız. Ancak gazeteci de bununla yetinmemeli, örgütlenmeli. Bir çalışan olarak sendikal haklarını kullanmalı. Yerel medyadaki insanların durumları bu anlamda da vahim. Çok az paralarla çalışıyorlar, işten atılmaları kolay ve hiçbir güvenceleri yok. Bütün bu hakların sağlanması için de biraraya gelişin çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Biraz da projeden söz edelim. Muhabirler nasıl eğitilecek?

Ankara'da mayıs başında yaptığımız "Bağımsız İletişim Ağı Ulusal Konferans"ta bir "Geçici Kolaylaştırıcı Kurul" oluşturmayı kararlaştırdık. GKK, altı ay içinde, haber ☛

YEREL MEDYA VE SİYASİ EĞİLİMLERİ (BİA'NIN ULAŞABİLDİĞİ)

	Günlük Gazeteler	Radyolar	Televizyonlar
Demokrat	21	66	12
Sol	10	21	6
Sosyal Demokrat	32	26	12
Liberal	11	20	7
Sağ	65	79	31
İslam	11	59	16
Irkçı	18	60	14
Tarafsız	15	41	5
Belirsiz	16	37	5
Ulaşılmayan	28	68	7
Kapalı	13	58	4
Müzik	-	42	-

DERGİ'DEN

Merhaba,

Hergün sayısız gazete ve televizyon tarafından bilgilendiriliyoruz. Ama nedense hep aynı haberlerle. Siyasi haberler neyse de magazinlerin de aynı olması garip değil mi? Bu kadar çok sayıda televizyon, radyo ve gazete varken bu tekseslileği acaba nasıl beceriyoruz? Sanki hep tekseslileğinden, devlet güdümlü haberlerinden, körlüğünden şikâyetçi olduğumuz TRT, kılıfı değiştirilip özü korunarak kopyalanmış gibi. (Reklam sesiyle konuşan sunucular ve acayip magazinler dışında) Tabii bu arada aynı haber ne denli çığırtkan bir sesle sunulursa o kadar ilginç olacak sanıldığından bir gürültüdür kaplıyor akşamları evlerimizi. Olay var, şok haber, ilk defa, dikkat beş dakika sonra kızını doğrayan baba geliyor ekranlara gibisinden.

Haber yayıncılığının çokseslilik kılıfı altında alabildiğine tekelleşmesi haber alma özgürlüğünü kökünden yok ediyor. Zaten bir haberi sade şekliyle yorumsuz olarak edinebilmek şansı günümüz ortamında yok gibi. Yani sonuç olarak haberin sahicisine ulaşmamız adam akıllı zor.

Türkiye'nin olaylara sakin sakin bakamayışında, durmadan bir uçtan bir uca sürüklenmesiyle yeni gelişen yayıncılık anlayışı atbaşı gidiyor. Bütün bu kargaşa içinde bir de varolmaya çalışan ve sayıları giderek çoğalan yerel yayın organlarımız var. Altı ay önce bir grup yayıncı yerel medyayı tek bir haber ağında buluşturmak için biraraya gelerek Bağımsız İletişim Ağı (BİA) adlı bir proje başlattılar. Amaçları varolan haber ve yayın tekeline kendi ürünleriyle alternatif oluşturmak. Hedefleri ise kamu yararı ve halkın haber alma özgürlüğünü esas alan bir habercilik. Bu haftaki kapak konumuzda sizlere bu umut verici projeyi tanıtıyoruz. Şu anda 70 kadar yerel radyo; gazete ve televizyonla bağlantı kuran BİA'ya ulaşmak isteyenler için aşağıdaki telefonlardan Nadire Mater ya da Ertuğrul Kürkçü'yü arayabilirsiniz.

Tel: (0212) 518 83 75 (faks),
(0212) 518 83 76-77 (tel)

Önümüzdeki hafta yeni bir dergide buluşmak üzere...

İpek Çalışlar

CUMHURİYET DERGİ
İMTİYAZ SAHİBİ: **BERİN NADİ** ■ BASAN VE YAYAN: **YENİ GÜN HABER AJANSI BASIN VE YAYINCILIK A.Ş.** ■ GENEL YAYIN YÖNETMENİ: **ORHAN ERİNÇ** ■ GENEL YAYIN KOORDİNATÖRÜ: **HİKMET ÇETİNKAYA** ■ YAZIİŞLERİ MÜDÜRLERİ: **DİNÇ TAYANÇ, İBRAHİM YILDIZ** (SORUMLU) ■ YAYIN YÖNETMENİ: **İPEK ÇALIŞLAR** ■ GÖRSEL YÖNETMEN: **AYNUR ÇOLAK** ■ REKLAM: **MEDYA C**

KAPAK DESENİ: **TAN ORAL**

Yerel gazeteciliğin sorunları bölgelere göre değişse de eğitim talebinde birleşiyorlar...

➡ havuzu, eğitim, üretim, ortak hukuksal destek birimlerinin işleyişine ilişkin modeller geliştirecek. Bu model çerçevesinde, sürekli uygulamalı ve teorik eğitimler olacak ama önce eğitimciler eğitilecek.

Haber havuzu...

Yerel haberlerin dolaşımını sağlamaya yönelik bir proje. İnternet'i kullanarak gerçekleştireceğiz. Ankara ve İstanbul'da redaktörler yerel muhabirlerin geçtiği haberleri yayına hazırlayıp havuza atacaklar. Diyelim ki, A gazetesi o gün hiç haber kullanmıyor ama sonraki gün on haberi alıyor. Bu konuda hiçbir dayatma, zorlama olmayacak. Tamamen kuruluşların kendi ilgi alanlarına ait birşey. Bu havuz, bir tür haber ajansı gibi çalışarak ulusal medyanın da kullanımına haber sunacak. Uluslararası ilgiye değer haberler de çevrilerek yine İnternet kanalıyla uluslararası dolaşıma sunulacak.

Radyo ve televizyonlar için de mi geçerli bu?

Yerel medyanın, özellikle, radyoların en önemli sıkıntılarından biri program üretememek. Proje dahilinde oluşturulan Proje Üretme Merkezi, çeşitli başlıklar altında, örneğin, çevre, sanat, kadın, çocuk, eğitim, sağlık alanlarında haftada yarım ya da bir saat kullanılmak üzere 52 haftalık bir set hazırlayacak. Çevre konusunda, diyelim ki, Bergama köylülerinin siyanürlü altına karşı verdikleri mücadele bir program konusu olarak ele alınacak. Türkiye'de yabancı tekellerin 600 yerde arama ruhsatı aldığını biliyoruz. Bergama köylülerinin kazandığı hukuk zaferi, bu program aracılığıyla aynı durumda olanlara aktarılabilir. Yerel katılımcılarla işbirliği içinde üretilecek programlar hem sıkıntı giderecek, hem kaliteyi yükseltecek, hem de maliyeti düşürecek. Çünkü yüz birime mal olacak bir program, yüz radyoya bir birime dağıtılacak.

İnternet kullanımının yaygınlaşması, zor değil mi?

Araştırmalar bunun o kadar zor olmadığını gösteriyor. İnternet teknolojisi, iletişimi herkes için doğrudan ve mümkün hale getiriyor. Onun için herhangi bir radyo kanalında kaydedilmiş sesin anında aynı kaliteyi koruyarak yüz yere birden ulaşmasını sağlıyor. Bu yazı için çok önceden saptanmış bir durum, video içinse önümüzdeki yıl bunun tamamen mükemmeleşeceği varsayılıyor. Böylece ulusal haber ajanslarının çok pahalı teknolojilere dayalı egemenliği tamamen yıkılacak. Bu bizim için çok önemli ve bu anlamda proje bir öncülük üstelenecek. Yaygınlaşması çok pahalı bir yatırım gerektirmiyor, kullanım sorunu ise yine proje kapsamında teknik eğitim de verilerek giderilecek. Bugün için bilgisayar sahibi olmakla kısıtlı belki ama gitgide genişleyeceğini düşünebiliriz. Bu yerel medyanın yoksunluğunu, sınırlılığını aşıp, onu bütün dünyayla aynı düzeyde buluşturacak.

İnternet'le haber kaynağına nasıl uzanılacak?

TMMOB ellerindeki bilgi arşivini herkesin kullanımına açacak. Bu kuruluşlarla ilişki birçok programın yapımında da danışmanlık sağlayacak. Şehircilik, çevre meselelerinde TMMOB, sağlık meselelerinde TTB gibi. Bu, anında her radyo için erişilebilir kılınacak ve kamusal işlevlerini yerine getirmeleri konusunda da etkili olacak.

Ya reklam...

Son zamanlarda İstanbul'dan yerel medyaya haber verilirken bir uygulama başlatıldı, "Sana şu haberi veriyorum ama arkasından şu şu reklamları gireceksin..." Sonuçta İstanbul'da yaşamayan herkes de tüketici durumunda, bu yüzden reklam havuzuna da önem veriyoruz. Yerel medyanın da gelir kaynağı reklam. Ama Türkiye'deki reklam pastasından pay alamıyorlar. Bu yüzden, örneğin Bodrum'da tekne kiralayan şirketin bunu Bodrum'da değil, Ankara'daki radyo, televizyon ya da gazeteye ilan vermesi daha makul oluyor. Bir kuruluş adına değil, yüz kuruluş adına reklam pastasından pay almak mümkün. Yani reklamlar da havuzda toplanacak, reklamla reklamı dağıtacak kuruluşların buluşmasından reklam payının daha adilene dağıtımı mümkün olabilecek.

Yerel medyanın dünyadaki durumu ne?

Son on yılda hem Avrupa'da hem Amerika'da yerel medyanın güçlendiğini görüyoruz. İnsanlar önce kendilerinden haber almak istiyorlar, sonra ülkelerinden, en sonunda da dünyadan. Avrupa'da, örneğin Fransa'da kamu fonları bu tür yayınları destekliyor. Yerel yönetimlerin yerel medyayla ilgili fonları var.

Türkiye'de de kamu fonları var...

Var ama bu daha çok onların yayın politikalarını belirlemek amacıyla siyasal iktidarlar tarafından paylaştırılıyor. Yerel medya gazetelere verilen teşviklerden bile yararlanamıyor.

Bu projenin uygulanması da parasal desteğe bağlı değil mi?

Heinrich Böll Vakfı'nın katkısı büyük şanstı. Projeyi hızlandırdı. Biz, Avrupa Birliği'nden de destek alacağımızı düşünüyoruz, başvurumuzu yaptık.

Beş yıl sonrasına baktığınızda, projenin demokrasiyle bağlantısını nasıl kuruyorsunuz?

Türkiye Ankara ve İstanbul'dan ibaret değil, ötesi de var ve orada da hayat akıyor. İnsanlar artık tek merkezden yönlendirilemeyecekler. Akşam ulusal medyadan bir haberi izleyen, bir saat sonra kendi radyosunu açtığında o haberin başka yönlerini kavrama, izleme ve duyma şansına sahip olabilecek. Bu da demokrasi mücadelesinde, insan haklarına sahip çıkmakta çok önemli diye düşünüyorum.◀

ARANAN İNEK BULUNMUŞTUR!

Yönetici odasında oturmaktadır. Kapı çalınır ve geleneksel köylü sıkılganlığı ve saygılı tavrı ile orta yaşlı bir adam belirir kapıda... Afedersiniz der; sarıkızı kaybettim, her yere başvurdum sizin isminizi verdiler. Yapsa yapsa o yapar senin kayıp anonsunu dediler... Yönetici hemen radyonun yayın odasına girer ve şu anonsu yapar:

"Lütfen dikkat. Orhaniye köyünden bir inek kaybolmuştur. Görenlerin radyomuz telefonuna bildirmesini rica ederiz."

Bir anda telefonlar, patlar. Neredeyse herkes yanındakini ihbar etmektedir. Ama içlerinden biri gerçek ihbardır. Sarıkız, komşu köyün sınırları içinde görülmüştür. Köylü bir bakraç süt sözü ile teşekkür ederek ayrılır. Yönetici tekrar yayın odasına girer ve şu anonsu yapar:

"Lütfen dikkat, aranan inek bulunmuştur, teşekkür ederiz."

Yaşanmış bu olayı kısaca anlatmaya çalıştım. Yerel radyo ve televizyonların avantajını en kısa şekilde böyle özetleyebilirim diye düşündüm...

Sorunları ise artık herkes tarafından biliniyor. Ülkenin her sektöründe yaşanan demokrasi, hukuk, insan hakları, saygı gibi sorunlar yerel radyo ve televizyonların da baş sorunlarıdır. RTÜK, kapatılma tehditleri, telif hakları gibi hukuksal sorunların yanı sıra, 100.000, 200.000 nüfuslu ve ekonominin iyice durgun olduğu yerleşim merkezlerinde para kazanma sorunları dağ gibi duruyor. Hele bir de eleman yetiştirirken yaşanan Amerika'yı yeniden keşfetmek durumları!..

Kısacası saymakla bitmez bu sorunlar... Bir haber hazırlarken yığınla engelle karşılaşırsınız. 657'liler tuhaf bir yasağın ardına sığınarak konuşmazlar... Savcılıklar ille de bakanlıkla yazışıp bilgi verirler... Siyasilerin mitinglerinde ulusal TV'lerin kameramanları otobüs üstündeyken, yerel TV'lerin kameramanları, onların kameralarına bakıp kendi makinelerinin küçüklüğü ile utanç duyarlar. (Klasik küçük makine sendromu) Ya entelektüeller, aydınlar... Onları bir türlü ikna edip ekrana çıkaramazsınız. Çünkü onlar "Siyaset Meydanı" için yaratılmışlardır sanki...

Üstelik birçok olayda olduğu gibi seyirci hep arkanızdadır. İhtiyacınız olduğunda yanınızda kimseyi bulamazsınız. Ulusal reklam ajansları ise doğalarının gereği en uçuz yolla kapatırlar reklam saatlerini. Çünkü bilirler kıyasıya rekabeti.

Ancak bütün bunlara karşın Yerel TV ve radyoları bulundukları kentin en etkili katılım araçlarından biri olarak her geçen gün yerlerini sağlamlaştırmaktadırlar... Gazino sahnesine, çığırtkan seslendirmelere, seyirciyi aptal yerine koyan canlandırmalara inat "Akıl TV"ler olma yolunda hızla ilerlemektedirler.

Yazının başındaki olay yerel TV ve radyoların yaşamın içindeki yerini anlatmak için yazılmıştır.

Yerim dar olmasa daha çok yazardım ama...◀

TANER AKSOY
(Ordu Boztepe TV Genel Yayın Yönetmeni)

HALK ADAMLARI

Tchaikovsky

Mozart

Sıradan

"Politikacılara müziği yasaklayın." Pek çok müzik aşığının özellikle seçim dönemlerinde yürekten attığı çığlıktır bu. Bestecinin dünyası, politikacı gibi dokunulmaya gelmez; E. M. Forster'in sözcükleriyle, "telgraflarla ya da kızgınlıklarla." "Vissi d'arte" - "Sanat için yaşadım," demiştir apolitik Tosca. "Aşk için yaşadım. Asla, yaşayan bir canlıya zarar vermedim." Ama yaşamı, kaçak bir politik hükümlüyü saklayıp bir de üstüne üstlük ona aşık olunca hep tehlikeler içinde geçmiştir. Her ne kadar yanıtı 'hayır' ise de onun başındaki bela da politiktir.

Besteciler de, herkes gibi, güçlü politik inançları olan kişiler olabilirler. 20. yüzyıldan önce, kimse onların böyle görüşleri olabileceğini aklına getirmezdi. Bütüncülüğün bu yüzyılında politik saflık diktatörlere yararken, politikadan sakınma da kimileri için lüks yaşam demek olmuştur.

Kendilerini hiç de politik bulmayan Strauss ve Puccini, Hitler ve Mussolini tarafından ideolojilerinin çıkarlarına hizmet ettirilerek kullanılmışlardır. "Ben ne etkin politikanın içinde yer aldım," diye yazmıştır Strauss, Hitler'e, "ne de kendimi politik olarak ifade ettim." Ama, Nazi rejimi saygınlık peşinde koşarken, aynı adam Goebbels'in **Reichsmusikkommer**'inin başkanlığını kabul etmiştir. "Mussolini'ye gelince," diye yazmıştır Puccini de söz yazarına, Roma yürüyüşünden kısa süre sonra, "eğer ülkeyi yeniden canlandı-

insanlar için senfoni ve politika...

racak ve bir parça barış getirecekse hoşgeldi safalar getirdi." Şeytanın utkusu için gerekli tek şey, der, Edmund Burke, iyilerin hiçbir şey yapmamasıdır. Ilımlılığa alıştırıldık, der, Orwell, bir şair bile olsak.

Zor oldu elbette, Strauss ya da Puccini'nin müzikten alınıp politikanın dar kalıplarına sokulması. Ama kimi zaman, bir bestecinin politikası müziğiyle de uygun düşebilir. Bu, özellikle opera için geçerlidir, doğal olarak.

Birkaç yıl önce, Sheffield'lı politika okuru Anthony Arblaster bu konu üzerine bir kitap yazdı; **Viva La Liberta.** İnsan, dünya görüşünü bilmeksizin, ne 1861'de İtalyan Parlamentosu'na milletvekili seçilen ve sonra da ömür boyu senatör olan Verdi'nin operalarını ne de çok farklı bir milliyetçilik anlayışına sahip Wagner'in bu yapısını bilmeden onu anlayabilir. Bununla birlikte, pek çok besteci politik görüşlerini müziğine yansıtmamıştır. Örneğin, Bach ya da Webern hangi eğilime oy vermiştir? Ne dereceye kadar politik düşünmüşlerdir. Bu, önem taşımış mıdır? Belki hayır. Belki, yalnızca, besteci özelliklerinin dışında bir boşluk olarak dikkate alınmıştır.

Bu anlamda çözümlemelerin çoğu ya bestecinin yaşamına ya da yapıtlarına bakılarak yapılmıştır. Sözgelimi, Bartok ve Britten sol görüşlü olarak bilinirler. Olasılıkla sola oy vermişlerdir. Elgar, işçi lideri Ramsay MacDonald üye olunca, Edebiyat Kulübü'nden istifa etmiştir.

20. yüzyılda, liberal toplumlarda bile, besteciler için apolitik olmak zor. Bütüncü toplumlarda ise olanaksız.

Mozart'ın Aydınlanma sempatisi, onu liberalizm felsefesine bağlamıştır. Virgil Thomson operayı insan acılarına felsefi bir bakış ve anlayış alanı olarak görür. Figaro ve Sihirli Flüt bu tanıma uygundur denilebilir.

Diğer bestecilerle ilgili ancak tahminde bulunabiliriz. Bach, Debussy ya da Schubert'in herhangi bir politik akımla bağları olduğuna dair bilgimiz yok. Çoğu, ne yazık ki, uçtaki partilere oy vermeyi istemiş olabilirler. Mussolini'ye hayranlık duyan tek besteci Puccini değildi.

Mascagni, Giordano ve Cilea, ikna ya da korku, ne nedenle olursa olsun faşizme yakın durmuşlardı. Wagner'in politik felsefesi de onu Milliyetçi Cephe'ye sürüklemişti.

İnsan, bestecilerin klasik olana, geleneksele, yerleşik değerlere saygı duydukları için tutucu bir eğilime girdiklerini düşünebilir. Romantizmin ana motifi, insanların kendi yasalarını kendi yapmaları ve geçmişin bu yanına bağlı olmayı gereksinmeme söylemine terstir.

Bu, tarihsel olarak, sol politikaların da amentüsüdür.

Romantizm, İtalya, Çek ülkesi, Britanya gibi ülkelerde, temelde liberal biçimlere bağlı bir milliyetçilik sergiler ve buralardan da liberal ya da sosyalist solda Vaughan Williams, Verdi, Dvorak, Smetana gibi besteciler çıktığı düşünülür.

Tersine baktığımızda, milliyetçilik Rusya ve Almanya'da olduğu gibi liberal biçimleri siler süpürür, besteciler sağa, tutucu sağa ya da radikal sağa çekilir; Wagner'de gördüğümüz gibi.

Modernleşmenin, kökenini 20. yüzyıl Viyana'sının sol eğiliminden alan müzikteki örneklerini bulmak da son derece doğal, Mussolini'yi ululayan, onu İtalya'nın peygamberi olarak gören ve Avrupa için de olmasını uman, müziği demokratik kendisi güçlü otoriteye inanmış olarak tanımlanan Stravinsky bir istisna tabii.

20. yüzyılda, liberal toplumlarda bile, besteciler için apolitik olmak zor. Bütüncü toplumlarda ise olanaksız. Gelecekte, politik bağlantıların, büyük bestecilerimiz için ölüm kalım sorunu olmamasını ümit edelim. Onlar Stalin'in Rusyası'nda Hitler'in Almanyası'nda yaşananları yaşamasınlar. Özgürce ve neşeyle müziklerini yapsınlar.◀

The Guardian'dan çeviren:
NESRİN ARMAN

ARABESKSİZ DİNLENCE İÇİN
SAHİL PANSİYON'A GELİN
Hurma Sahili'nin denize sıfır, özel odalarında. Zengin mutfağı, doğal güzellikleri ile tatilin keyfini çıkarın.
Mustafa Dündar
Mazı Köyü Hurma Sahili BODRUM
Tel: (0 252) 339 21 31 - 339 21 47

EASY ENGLISH
Özel amaca yönelik bir'e bir, bir'e üç 3 ay bizimle
3 ay İNGİLTERE ya da AMERİKA'da
6 ay'da İNGİLİZCE
TOFOLA Ltd. İstasyon Cad. 32/2 Göztepe-İstanbul
Başlangıç yurtiçi: 16 ve 23 Haziran
yurtdışı: 15 ve 22 Eylül
Tlf: 386 71 75 - 386 90 67

BAŞKENT GÜNLERİ

Şemsiyeli konser

MÜŞERREF HEKİMOĞLU

Haziran akşamını yaşamak çok hoş. CSO'nun konseri var ODTÜ stadyumunda. Kalbim çarparak bulutları izliyorum. Konser olacak mı, ertelenecek mi? Olacak, olacak, diyor ODTÜ'lüler. Yağmur'un dineceğini umut ediyorlar belki. Yağmura karşı başladı konser. Stadyumu dolduran binlerce kişi de iliklerine kadar ıslanarak izledi ilk bölümü. İsveç Büyükelçisi **Sahlin** ve eşi oturuyor önümde, bir orkestraya bakıyorlar, bir de kalabalığa.

Masalsı bir akşam denebilir. Çifte gökkuşağı gördünüz mü hiç, biri ötekine dolanıyor, ıslak maviliği kucaklıyor, renk renk şemsiyeler de başka bir gökkuşağı oluşturuyor. O renk renk şemsiyeler sahnede açıldı sonra, çalgıcıları değil, çalgıları, notaları korumak için... **Pekin Kırgız** yağmur altında söyledi şarkılarını. Islak Akdeniz şarkıları dinlemek çok hoş ama çalgıların ıslanmasını göze alamadılar, onarımı büyük sorun. Konser sona erdi. Yeşil alanda yürüdüm bir süre, hayli ıslandım, sonra da ateşlendim ama güzel bir olaya tanık oldum. Keşke hep birlikte ıslansak, haziran yağmurunda yıkanarak arınsak diye özlem duydum. Derken, genç öğrencilerden bir sözcük çaktı şimşek türü:

- Hava iyice **Şevkleşti,** diyorlar!

ODTÜ'nün kuruluş yıllarını anımsıyorum, **Kemal Kurdaş**'ı, çıplak tepeleri yeşerten çabaları, yalnız tepeler değil bilim dalları da güzel yeşeriyor. ODTÜ giderek kök salıyor bilim yaşamına. Rektör **Sevük,** yardımcıları, öğretim üyeleri, öğrenciler arasında sıcak diyalog var. Araştırmalar, projeler, yayınlar, ayrıca kültür etkinlikleri, basket, futbol maçları, konserler, şenlikler... Keşke genç olsaydım, ben de burada okurdum, diye özlem duydum ama ben de çok güzel bir fakültede başladım yüksek öğrenime. Alın duvarında **Atatürk**'ün sözlerini okudum her sabah. Yağmur altında CHP eski Trabzon Milletvekili **Ertöz Vahit Suiçmez** ile yanyana oturuyoruz, öğrenci derneği başkanları, rektör yardımcıları, öğretim üyeleriyle eski yeni tüm ODTÜ'lüler burada. Suiçmez danışma kurulundan bahsediyor, bir başkası yeni yapılan kültür merkezinden. Dinlerken düşünüyorum, sorunlar alabildiğine ama dayanışmayla aşılıyor, bilim dalında güzel ürünler oluşuyor. Uluslararası İlişkiler Bölümü de üretken dallardan biri sanırım, konferanslar düzenliyor. **Atila Eralp**'i ayrıca kutlar, **"Türkiye ve Avrupa"** kitabını okumanızı dilerim. Kimi kişiler Avrupa Birliği'nden çok söz ediyor ama o sözler hayli havada doğrusu. Bilimin ışığıyla toprağa basabilirler! Bilim dalındaki dostlarımla söyleşiriz kimi zaman. Ders vermek, öğrenci yetiştirmek, saygın bir hoca olarak anılmak çok güzel ama, bilimsel araştırmaya, dünyaya açılmaya, yayın yapmaya da vakit bulmak gerekiyor. Yoksa üniversite niteliğine ulaşılmıyor. Öte yandan üniversite öğrenimi de diplomanın ötesinde bir olay, bir yaşam biçimi değil mi?

Stadyum konseri yarıda kaldı ama CSO salonunda bir konser belleklerde sürüyor hâlâ. Yeni kurulan Gordion Oda Orkestrası eşliğinde küçük bir piyanistin, **Ayşe Deniz Gökçin**'in konseri bu. **Bach**'ın konçertosunu çaldı, minik elleri gözümde, tınısı kulağımda, annesinin coşkusu da yüreğimde hâlâ. Bu küçük kızı daha önce de dinledim, Kavaklıdere Rotary Kulübü'nün girişimiyle düzenlenen bir yarışmada. Müzik dalında küçük yıldızlar parladı, ama yeteneklerini geliştirmek olanağını buldular mı bilmem. Destek olmazsa girişimler duraklıyor bir yerde. Sanırım daha iyi örgütlenmek gerekiyor. Parasal olanaklar yetersiz olabilir ama evrensel müzik dalında bir yıldız parlatmak için küçük özveriler, katkılarla bir göl oluşmasına yol açabilir insan. Küçük bir kızın ya da bir delikanlının yıldızını parlatabilir.

İnci Kurşunlu: Devlet konservatuvarında ilk profesör.

Küçük piyanist, **Aranlar**'ın öğrencisi, **Elif** ve **Bedii Aran**'ın müzik merkezinde eğitiliyor, konser kalabalığında onları göremedim. Kutlamak olanağını da bulamadım, ama Gordion Oda Orkestrası'nı oluşturan, çalıştıran **Tahir Sümer**'in coşkusunu içten paylaştım. Gordion Oda Orkestrası güzel bir olay. Başkentliler sevgiyle, umutla selamladı yeni orkestrayı. Elbet Ankara Oda Orkestrası'nı da anımsayarak. O bir masaldı ama bir varmış, bir yokmuş demeyi içine sindiremiyor insan! Ancak varlığını güzel kanıtlayan kişilere, kuruluşlara da sıcak bakılmıyor ülkemizde. Üstelik yakın çevrede. Devlet Balesi'nde de ilginç olaylar yaşanıyor. Bale dalındaki üretkenliği soldurmaya çalışıyor kimi kişiler. Geçmiş yıllarda operada da yaşanırdı bu olaylar. Kimi opera sanatçıları milletvekillerine, senatörlere başvurur, kürsülere yansırdı sızlanışlar. Bale dalından kimi kişiler de Çankaya'ya tırmanıyor galiba. Onlar da sızlanıyor, Cumhurbaşkanı **Demirel**'den ilgi bekliyor anlaşılan. Oysa Cumhurbaşkanı baleye gelmiyor hiç, bilmediği, görmediği bir olayda nasıl bir rol oynayabilir? Ayrıca halkın yargısı en güzel belge değil mi? Devlet Balesi'nde sergilenen yapıtlar ortada. Gişeler kapalı, salon kalabalık, alkışlar coşkulu bale akşamları. Yazımı bale dalının ilk profesörünü kutlayarak sona erdiriyorum. **İnci Kurşunlu** yaşamını dansa adayan bir kişi, önce **Ninette de Valois**'ın sevdiği bir öğrenci, sonra da konservatuvar bale bölümünün öğretim üyesi, bale dalına yediveren gülü türü üretkenlik veren öğretmenlerden biri. **Gail Grant**'ın **"Bale Sözlüğü"** kitabını da o kazandırdı dans edebiyatına, bale sanatı tekniğini içeren bir kitap ülkemizde.

İnci Kurşunlu bir gün anılarını da yazar belki. Okurken dansederiz! ◀

Hava "artık uçmayın" mesajını verene kadar onlar bulutların arasında. Kadını erkeği, genci yaşlısı son iki yıldır göklerde yapılan bir sporun peşinde... Rengarenk paraşütlerin eteğinde heyecan arıyorlar. Eğitim aşamasının çok kısa ve kolay olduğunu söylüyorlar. Vazgeçmek mi, asla diyorlar...

Kartallar güzel uçar...

YAZI VE FOTOĞRAFLAR: ÇAĞLA SORGUN

Sabahın erken saatlerinde çıkıyorlar yola. Tek endişeleri uygun rüzgâr bulamamak. Çünkü rüzgâr uçuşta her şey. Onlar her hafta sonu Abant'ta toplanıyorlar. Ve uçuyorlar.

Havacılığa gönül verenlerden biri olan Türkan Şahinbaşkan yol boyunca hikâyesini anlatıyor. "Havacılığa ilgim, küçüklükten. Her çocukta olduğu gibi bende de uzay merakı vardı, hep uçmak isterdim. Zamanla bu isteğimin imkânsız olduğunu anladım. Ta ki paraşütle tanışıncaya kadar."

1988'de Türk Hava Kurumu'nun başlangıç kurslarına katılmış. 3 gün eğitim alıp 4 gün kendileri çalışmış. Bir haftalık bir kurs topu topu. Başlangıç eğitiminde, askeri paraşütlerle uçmuşlar. "Hiçbir tehlikesi yoktu" diyor. Ve ekliyor, Türk Hava Kurumu'nun paraşütleri atlar atlamaz açılıyor. Sonra 1 yıl bekleyip, paraşüt tekamül kurslarına katılmış. Tekamül kursu, THK'nin başlangıç eğitimini ilerleten bir çalışma.

Bugün bu kurslara katılmak isteyenler de giriş olarak 500 bin ile 1 milyon arası bir bağışta bulunuyorlar. Kamplarda, yeme, içme, yatma Türk Hava Kurumu tarafından karşılanıyor. Yani eşofmanınızı alıp gidiyorsunuz, üzerinizdeki her şeyi Türk Hava Kurumu sağlıyor, montunuzu, botunuzu bile veriyor.

Türkan, tekamül eğitimini belindeki bir rahatsızlık nedeniyle bırakmış. Kısa bir aradan sonra, 'yelken kanat' eğitimiyle tekrar başlamış. 1993 yılında kendi yelken kanadını almış. Sonra da yamaç paraşütünü...

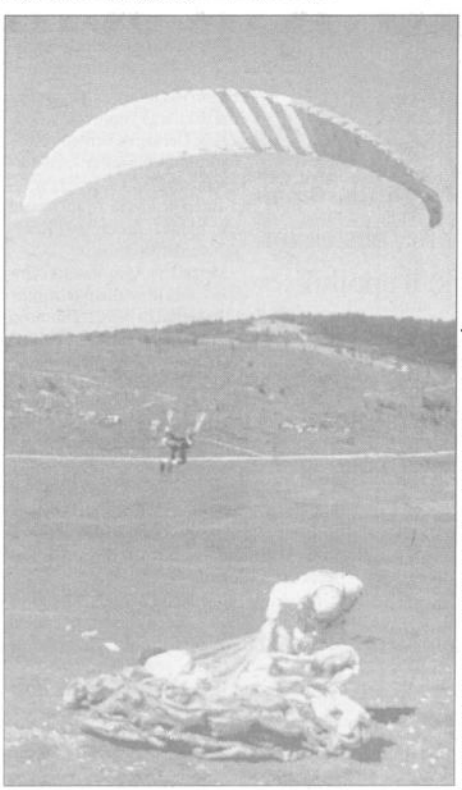

Kimi gençler ailelerinden gizliyor uçtuklarını...

Yelken kanadın yamaç paraşütünden daha zevkli olduğunu söylüyor. "Yelken kanatta daha hızlısınız. Yatay uçuş yapabiliyorsunuz, kuşlar gibi. Ama yamaç paraşütü, yelken kanada göre çok daha pratik. Yelken kanadın ağırlığı 30 kiloya yaklaşıyor, onu taşımak çok zor. Ayrıca uçuş alanı da sınırlı. Yamaç paraşütü ise en fazla 10-15 kilogram. Bu paraşütle küçük tepelerden bile rahatça uçabiliyorsunuz."

Bu arada, yelken kanatla uçarken başından geçen bir olayı da anlatmadan edemiyor:

"1993 yılında ilk yelken kanadımı aldığımda uçuşumu geliştirmek için THK'ye gitmiştim. O gün havada yelken rüzgârı vardı. Yelken rüzgârı, esen rüzgârın dağlara çarpıp yükselerek tekrar geri gelmesi. Yani basamak basamak yükselmesi. Bu rüzgârı kullanarak çok yükselmek mümkün. Ben de bu şekilde yükseliyordum. Aniden benden 7-8 metre ilerde bir kartal gördüm. Bir kartalla uçuyordum, bu muazzam bir duygu. Yelken kanat açıkken uzunluğu 10 metredir, bir kanat boyu 5 metre. Kartal da kanatın 2 metre ötesindeydi. Yavaş yavaş kartalın üzerine doğru gitmeye

Türkan Şahinbaşkan çok yükseldiği bir gün bir kartalla birlikte uçuşlarını hiç unutmuyor.

başladım. Hayvan hiç tınmadı. Çok mükemmel bir uçuşla arkadan dolaştı, öne geçti. Tabii biz onları taklit etmeye çalışıyoruz. Tekrar üzerine gittim, yine aynı uçuşla arkama geçti. O arada bir av görmüş olmalı ki, aşağıya doğru dalışa geçti. Ben de onu takip ettim. Ardı ardına inmeye başladık, müthiş hızlanmıştık. Endişelenmeye başladım. Hızımı kesmek istiyorum ama ne mümkün. Normalde kanat tahtası göğüs hizamda oluyor, yavaşlayabilmek için, tahtayı ellerimle bastırarak dizlerime kadar indirdim ve o arada aletten korkunç bir çatırtı sesi geldi. Eyvah herhalde paraşüt kırıldı, artık mümkün değil kurtulamam, diye düşündüm. Üzerimdeki yedek paraşütü açtım, zorla dengemi sağladım. Aşağıya indiğimde gayet sağlıklıydım. Yalnız, kartallar gerçekten güzel uçuyor."

Arkadaşı gülerek lafa karışıyor, "Kartallar mantıklı hayvanlar, hiç senin gibi yürümeye çalışıyorlar mı?"

Kamp ateşinde...

İstanbul- Abant arası ortalama 2.5 saat sürüyor. Saat 9.30'a doğru Abant'a yaklaşıyoruz. Şahinbaşkan oldukça heyecanlı "Uçarken adrenalin oranı yükseliyor, ama benim adrenalin oranım şimdiden artmaya başladı." Abant Gölü'nü geçip biraz daha ilerleyince, tepelerin arasında havada uçuşan rengarenk paraşütler, yerde ise çadırlar görülüyor.

Paraşütçülerin çoğu birkaç gün önce gelmişler. Ve 25-30 çadırdan oluşan bir kamp kurmuşlar. Sabahtan akşama kadar yakınlarındaki küçük tepelerden uçuş yaparken, akşamları kamp ateşi etrafında eğleniyorlar. Yeni gelenler de yamaç paraşütlerini, diğer adıyla parapentlerini yüklenip arkadaşlarının olduğu tepeye doğru yürümeye başlıyorlar.

Koray Çakıroğlu 22 yaşında. Yıldız Teknik Üniversitesi Endüstri Mühendisliği öğrencisi. Uçmaya başlamasının tamamen tesadüf olduğunu söylüyor. Fethiye Ölüdeniz'de, Babadağ'dan 1700 metreden uçan insanların fotoğraflarını çekmiş. Sonra bir gün, Fotoğraf Kulübü'ne üye olmak için Boğaziçi Üniversitesi'ne gittiğinde standları çıkmış karşısına. Başka üniversiteden olsa bile onlarla uçabileceğini söylediklerinde hemen katılmış aralarına.

Uçtuğunu ailesinden gizlemiş Çakıroğlu, fotoğrafı bir gün gazetede yayımlanana kadar. Kendisini vazgeçirmelerinden korkmuş. "Bir gün gazetede Çatalca'daki uçuş fotoğraflarımız çıkınca her şeyi öğrendiler. Artık itiraz etseler bile çok geçti, çünkü bu spora başlayan kolay kolay bırakamıyor."

Biraz sonra tepeye ulaşıyoruz. Rüzgârın çok iyi olmadığını söyleseler bile uçuyorlar. Etraf göz alabildiğine yeşil. Her uçuş seviyesinden insanlar var. Çok profesyonelce uçanlar, birkaç kişinin yardımına ihtiyaç duyanlar ve uçmayı yeni öğrenenler.

Önce parapent (yamaç paraşütü) her tarafı açılıncaya kadar yere seriliyor. Ardından ipleri düzeltiliyor. Paraşütün iplerinin birbirine karışmaması için dikkat ediliyor. Uçarken kimileri kask kullanıyor. Kuşam giyiliyor. Kuşamın giyilmesi zaman alıyor çünkü oldukça ayrıntılı bir giysi. Kuşanma işlemi tamamlanınca iplerin bir kısmı çekilerek paraşütün üst kısmı havaya kaldırılıyor ve içine hava dolması sağlanıyor. İçine hava dolan paraşüt yükselmeye başlıyor. Parapent yükseldikçe paraşütçü hem onu kontrol ediyor hem koşuyor. Zaten uçuşun en zor kısmı burası. Her şey normalse 15-20 adım sonra ayaklar yerden kesiliyor. Ayakların yerden kesilmesiyle beraber, "yuppi", "uçuyorum", "oley" gibi zafer çığlıkları birbirine karışıyor.

İlker Çaynak, 1994 yılında, ODTÜ Havacılık Kulübü'nde başlamış. 5-6 kez Eymir'de uçmuş. Üniversiteyi bitirmesi, iş bulması, İstanbul'a yerleşmesi süresince ara vermiş. Paraşüt uçuşlarının aceleci insanlar için ideal olduğunu, çok kolay öğrenildiğini söylüyor. "Öteki sporlarda öğrenme aşaması uzun. Paraşütle atlıyorsunuz ve uçarken öğreniyorsunuz. İlk uçuşumu hiç unutamıyorum. Çok güzel uçmuştum. Yere inip ikinci uçuşum için daha tırmandım, ikinci kez atladım ama sonuç kötüydü. Başarısız bir iniş yaptım. Az kalsın kayalara çarpıp parçalanacaktım." Uçmak ona büyük heyecan veriyor. İmkânı olan herkese tavsiye ediyor. "Zaman zaman tehlikelerle karşılaşıyorsunuz ama hangi sporun tehlikesi yok ki..." diyor.

Masmavi gökyüzünde beyaz beyaz bulutlar beliriyor. Bulutların görünmesi uçanları sevindiriyor. Bunun nedeni, bulutların olduğu yerde havanın ısınması, ısınan havanın paraşütü yukarılara doğru çıkarması.

Kulağa hep 'Koş, koş, koş' sesleri geliyor. Havalananlara da 'Freni çek, bize dön, öne eğil' gibi komutlar veriliyor. Bazıları ayakları yerden kesilince daha da yukarılara çıkıyor. 'Ne güzel havalandı' diye hayranlıkla seyrediliyorlar. En fazla 5-10 dakika havada kaldıktan sonra yavaşça aşağıya doğru süzülmeye başlıyorlar. Aşağıdaki işaretli bölgeye veya ona yakın bir yere inilmeye çalışılıyor. Başarılı iniş yapanlar yukarıdan alkışlanıyor. Uçuşunu tamamlayıp yere inen paraşütünü toplayıp tekrar yukarı tırmanmaya başlıyor. Yani aynı anda dağcılık sporu da yapılmış oluyor.

Ahmet Gürdeniz, 1.5 aydır bu sporla uğraşıyor. Eşi ve çocuğu da yanında. Eşi, paraşütü sermesine, havalanmasına yardımcı oluyor. 'Siz uçmayı düşünmüyor musunuz?' sorusuna çok kararlı bir şekilde 'Hayır' diye yanıt veriyor. Gürdeniz'in de uçuşa başlangıcı diğer arkadaşlarınınki gibi tesadüf. Dergilerde, yabancı spor programlarında ilgisini çeken bu sporun Türkiye'de de eğitiminin verildiğini duyunca hemen öğrenmeye karar vermiş. Çok zevk alıyor ve devam etmeye kararlı.

Hakan Öge, Türkiye'deki ilk uçuculardan. Şu an Albatros Yamaç Paraşütü Derneği'nde uçuş hocası. İlk olarak Doğa Sporları Merkezi adına kurs vermiş. Son bir iki yıldır kursları ilgi görüyor. Kursa gelenler uçmak için onların paraşütlerini kullanabiliyorlar. Ama bir kursa bağlı olmayanlar için zor, pahalı bir spor olması nedeniyle herkesin maddi imkânı elvermiyor uçmaya.

Kullanılacak malzeme pahalı

Bir paraşüt, kaskı, telsizi, botu ve yedek paraşütü içinde 5-6 bin mark civarında. İkinci el piyasası da pek yok Türkiye'de.

Yamaç paraşütünün en çok geliştiği ülkeler başta İsviçre olmak üzere Almanya, Fransa ve İtalya. Bu ülkelerde paramotor denen bir teknik geliştirilmiş. "Artık yamaç paraşütü ile uçmak için tepelere çıkmaya gerek kalmayacak. Paramotor denen aleti paraşüte takıyorsunuz, alet sizi düz yerden havalandırıyor. Dün o aletle Boğaz'ı geçtim. Yakın bir zamanda da Türkiye'yi kuzeyden güneye geçmeyi planlıyorum. 1 haftada tamamlayacağımı sanıyorum bu geçişi."

Öge'ye göre, Abant'taki uçuş alanında fazla bir tehlike yok. Zaman zaman çok tehlikeli yerlerde çalıştıklarını da sözlerine ekliyor. Bugüne dek başına kötü birşey gelmemiş. Yaşadığı ilginç bir olayı ise şöyle aktarıyor: "Beyaz bulutlar yerden yükselen sıcak hava akımlarıyla oluşuyor. Akımlar bazen çok şiddetleniyor ve fırtına bulutlarının oluşmasına neden oluyor. Böyle bir havada bulutlar paraşütü yukarılara doğru çekiyorlar. Binlerce metre yukarılara çıkıyorsunuz ve yere inemiyorsunuz. İşte bu olay benim başıma da geldi. Çok yükseldim, bulutun içine girmek üzereydim. Bir türlü akımdan kurtulup yere inemiyordum. Tabii ki çok korkunç bir olay. Soğukkanlı olup tekrar tekrar iniş yöntemlerini denedim ve sonuçta başardım. Yere indiğimde toprağı öpmüştüm."

Saat ilerledikçe rüzgâr şiddetleniyor, havalanmaya çalışıldıkça küçük kazalar atlatılıyor. Hava 'Artık uçmayınız' mesajı veriyor. Güzel bir hafta sonu geçirmenin yorgunluğunu yaşayan paraşütçüler, yavaş yavaş toparlanıyorlar. Bir gün daha kalmaya vakti olanlar çadırlarına inerken, pazartesi işleri olanlar İstanbul'a doğru yollanıyorlar...◀

Dağcı Nasuh Mahruki de Abant'taydı.

Paraşütün yerden toplanması törensel bir hava içinde gerçekleştiriliyor.

Yüksek ücretli Whoopi Goldberg de siyah kadının kaderini paylaşıyor filmlerinde.

Sinemada siyahlara onca rol arasından soytarıları, gangsterleri ve fahişeleri canlandırmak mı düşüyor? Rengi ne olursa olsun, yapımcı neden belli kalıpların dışına bir türlü çıkamıyor? İngiliz Film Enstitüsü'nde konuk araştırmacı olarak görev yapmakta olan Bel Hooks anlatıyor...

Sinemanın kötü siyahları

Küçük bir kızken büyüyünce yıldız olmayı düşlerdim. Ortaokul yıllarımda tiyatro derslerindeki başarımdan ötürü parmakla gösterilirdim. Öğretmenimizin seçtiği her oyunda mutlaka bana da bir rol verilirdi. Üniversite eğitimimi tiyatro bölümünün verdiği bursla tamamladım. Sahnede ve ekranda kara derililere çok az yer olduğunu ancak meslek yaşamına atıldığımda öğrendim. Kara derili kadınlara yalnızca dadı, sürtük ve fahişe rolleri veriliyor, erkekleri ise ancak uşak ve katilleri canlandırabiliyorlardı.

Profesyonel bir şirkette görev alabilmek için ilk kez sınava girdiğim günün üzerinden yirmi yılı aşkın bir süre geçti. Yıldız olma düşümden çoktan vazgeçtim ve yepyeni bir kişiliğe büründüm. Şimdiki mesleğim olan yazarlık ve eleştirmenlik her ne kadar oyunculukla yakından ilinitli ise de, yine de sinema gibi değil. Sinema dünyası bir nebze değişmedi. Büyük ekranda eskisine kıyasla çok daha fazla sayıda siyahi boy gösteriyor olsa da, belli başlı filmlerde onlara uygun görülen roller yine son kerte kısıtlı. Daha önce de varolan dadılar, uşaklar, hizmetçiler, kadın tellalları ve gangsterler kervanına son günlerde bir de, "Romeo ve Jülyet" ya da "10 Wong Foo" da tanık olduğumuz kara derili "zenne" kraliçeler eklendi.

Herkes sinemanın gerçek yaşamı yansıtan bir ayna olduğunu düşünse de, biz siyahlar kafamızı ve bedenimizi her türlü ekonomik, sosyal ve kültürel etkinliğe tümüyle katılmamıza olanak tanıyacak bir biçimde geliştirdik. Toplumdan soyutlanmış, tek boyutlu düşünen, ruhsal ve ahlaksal hiçbir derinliği olmayan siyahlar ise yalnızca filmlerde kaldı. Haftada dört ile on film arasında film izlerim. Son günlerin filmlerinde en az bir siyah karakter oluyor. Pazar araştırmaları siyahların sinemaya sanıldığından çok daha yoğun ilgi gösterdiklerini ortaya koyduğundan ve siyah oyuncuların varlığı gişeleri olumlu etkilediğinden, ABD yapımı filmlerde kara derili oyunculara çok daha sık tanık olunuyor.

Siyah oyuncu büyük bir olasılıkla erkek oluyor. Tümü beyazlardan oluşan bir filmin aşırı emek harcamadan yoğun ilgi görmesini sağlamak çok kolay: başrol oyuncusunun arkadaşı zenci olmaya görsün, film çok daha geniş bir izleyici kitlesini kendisine çekiveriyor.

Siyah oyuncu ilgi çekiyor

"48 Saat" ve "Öldürücü Silah" bu yöntemin ne denli geçerli olduğunu kanıtladı. "Pulp Fiction- Ucuz Roman"dan tutun da, "The Shawshank Redemption- Esaretin Bedeli", "Unforgiven- Affedilmeyen", "Seven-Yedi", "Mission: Impossible-Görevimiz Tehlike" ve "Gridlock'd" gibi tüm filmlerde siyah erkek oyuncular yoğun bir izleyici kitlesini çektiler. Kadın özgürlüğü hareketiyle birlikte yazgıları değişen Hollywood'un beyaz kadınları da artık kendilerine sadık bir siyah erkek arkadaş edinebiliyorlar.

Gelgelelim, "Pelikan Dosyası" sinemaya uyarlandığında ve beyaz gazeteci zenciye dönüştüğünde (Denzel Washington), beyaz hukuk öğrencisiyle gazeteci arasındaki ilişki de aşk ilişkisi olmaktan çıkıyor. Gerçek yaşamda beyazlarla birlikte olan siyahların sayısı ne denli çok olursa olsun, sinemada farklı ırklar arasındaki cinsel ilişki hâlâ tabu.. "The Long Kiss Goodnight-İyi Geceler Öpücüğü" filminde izleyici kara derili Samuel L. Jackson'un ona yaklaşmaya çalışan güzeller güzeli sarışın Geena Davis'i sağduyulu bir biçimde geri çevirdiğine tanık olur.

Morgan Freeman, "Esaretin Bedeli" filminde Tim Robbins'le. Tabuları aşması gerekmiyordu bu filmde siyah adamın.

Samuel L. Jackson

Denzel Washington, Spike Lee ile. "Mo'Better Blues" Lee'nin, oyuncularını günlük yaşamdaki rolleriyle oynattığı filmlerinden.

Whitney Houston, "Waiting to Exhale"de. Rol arkadaşları da siyah...

Filmlerde siyah erkekler beyaz kadınları öldürebilirler ama onlara asla aşık olamazlar Birlikte mutlu bir yaşam sürdüremezler.

Sıkı dostluk filmlerinin dışında son günlerde siyah erkeklerin başrolü oynadıkları filmler de göze çarpıyor. "The Fan" filminde Wesley Snipes ve "Jerry Maguire"da Cuba Gooding bunlara iki örnek. Snipes'ın canlandırdığı karakter boşanmış, cinselliğe aşırı düşkün, iyi bir baba olarak karşımıza çıkıyor. "Jerry Maguire" da ise sağlıklı ve sevgi dolu bir siyahi aile sergileniyor. Bu oldukça iyi bir gelişme...

Filmlerin çoğunlukla kara derili erkekler ya erkeklik gücünden yoksun aile babaları, ya da cinselliğe aşırı düşkün, ancak başarısız sevgililer olarak sunuluyorlar. Siyahi erkek film yapımcılarının filmleri bile ırkçı/cinsiyetçi ilişkilere boyun eğen bir tutum sergiliyorlar.

"School Daze", "Mo' Better Blues", "Jungle Fever" ve "Crooklyn" gibi filmlerinde Spike Lee oyuncuları, günlük yaşamlarında oldukları gibi oynatıyor. Kısa süre önce çevirdiği "Girl 6" ve "Get Un The Bus" filmlerinde ise oyunculara çok daha farklı bir imge kazandırımış. Yine de, "Get On The Bus" filminde bile her zamanki renk ayırımını sezinlemek işten değil. İyi ve duyarlı adam açık renkli iken, aklı düzüşmekte olan kötü adam koyu benizlidir. Genellikle, zenci erkeklerin rol seçenekleri kadınlara kıyasla çok daha fazla. Filmlerdeki kara derili kadınlar ya acılar içindeki dadılar, ya da insanları sırtından hançerleyen ve dişilikle yakından uzaktan hiçbir ilintisi olmayan aşifteler olarak karşımıza çıkıyorlar. Amerikan yapımı "Set It Üff", "Boomerang", "Harlem Nights", "A Thin Line Between Love And Hate" ile İngiliz yapımı, "Mona Lisa" ve "Peter's Friends" gibi filmlerin tümünde siyahi kadın izleyiciye geleneksel cinsiyetçi/ırkçı betimlemeyle sunuluyor.

Yapımcının ırkı ne olursu olsun, kadının derisi ne denli koyuysa yansıttığı kişilik de o denli aşağılıktır. Eğer kadın açık benizli, cinsel albenili ve çekiciyse, büyük bir olasılıkla, budaladır-örneğin, "Mona Lisa"daki Cathy Tyson, ya da "Eraser"daki Vanessa gibi.

Ving Rhames "Görevimiz Tehlike" filminde...

Gülünç bir biçimde, Hollywood bir zamanlar, büyük izleyici kitlelerini kendilerine çekebilmekten yoksun oldukları gerekçesiyle, zenci kadınların başrollerde oynatılmaması gerektiğine inanırdı. Whitney Houston'un başrolü oynadığı "Bodygurad" filmi bu görüşü çürüttüğü gibi, izleyicilerin farklı ırklar arasındaki bir aşk öyküsünü görmek amacıyla sinemalara koşuşturduklarını da kanıtlamış oldu. Ancak dünyada yarattığı onca yankıya karşın, Hollywood'da hiç kimse buna benzer bir film çekmeye yanaşmadı.

"Waiting To Exhale" filmiyle siyah kadınlar, dadısı, fahişesi, sürtüğü, eli maşalısıyla-kısacası, kendilerinden nefret eden kişilikleriyle- gerisin geri eski konumlarına getirildiler. Hollywood'un en yüksek ücret alan yıldızlarından Whoopi Goldberg bile, ne yazık ki, sürekli olarak bu tür rollere çıkıyor. Bir de Goldberg'in kendi "zenne" yorumu var- "Ghost" filminde beyaz bir adamın ruhuna bürünüyor, "The Associate" da ise beyaz bir adama dönüşüyor.

Çoğu filmlerde siyah kadınlarla erkekler arasındaki aşk ilişkilerinde tam anlamıyla içler acısı bir durum sergileniyor. Zenci aile hemen hemen her zaman işlevini yerine getiremeyen bir kurum olarak yansıtılıyor. Bu nedenle, zenci ailelerin sevecenlikle yansıtıldığı, "Once Upon A Time When We Were Coloured", "Philadelphia" ya da "The President's Wife" gibi filmler karşısında insanın büyülenmesine şaşmamak gerekiyor. Sinemada siyah imgesinin en olumlu biçimde yansıtıldığı filmler genellikle, Charles Burnett, Jim Jarmusch, Julie Dash, John Akomfrah, Isaac Julien ve Mauree Blackwood gibi bağımsız sinema yapımcılarının ürünü olan ve çok ender görülebilen filmler. Siyah bir erkekle bir kadının birlikteliğinin en güzel yansıtıldığı sahnelerden bir tanesi Burnett'in "Killer Of Sheep" filmindeki emekçi çiftin ay ışığında dans edişini gösteren sahne.

Yıllar önce, siyah kadın yıldızların parmakla sayılacak denli az olduğu ve Lena Horn'un mesleğe ilk adımını atmaya hazırlandığı dönemde, söylentilere göre, Lena Horn'un babası Hollywood yöneticilerinin bulunduğu odaya girerek, "Kızım hizmetçi rolüne çıkmayacak" demiş. Şimdilerde böylesi güçlü ve kararlı bir davranışa tanık olmak çok güç. Bu tür bir davranışla karşılaşsalar bile, yetkililer ırkçı eğilimlerinden vazgeçmeye yanaşmıyor ve bu tür davranışlar karşısında duyarsız kalmayı yeğliyorlar.

Tüm siyah erkek yıldızlar kendilerini aşağılayan rolleri geri çevirseler belki de bu konuya farklı bir boyut kazandırılabilir. Daha da önemlisi, sinema izleyicileri ırk ayırımını körükleyen bu filmlere kesin bir tavır koyup gitmezlerse bu olumsuz eğilime de bir son verilebilir. İzleyici bu güce sahip ve bu savaştan yüzünün akıyla çıkabilir.◀

The Guardian'dan çeviren:
RİTA URGAN

Bir Spike Lee filmi "Jungle Fever"da Wesley Wonder.

Rama
Rama

Rama lezzetinin
resmidir.

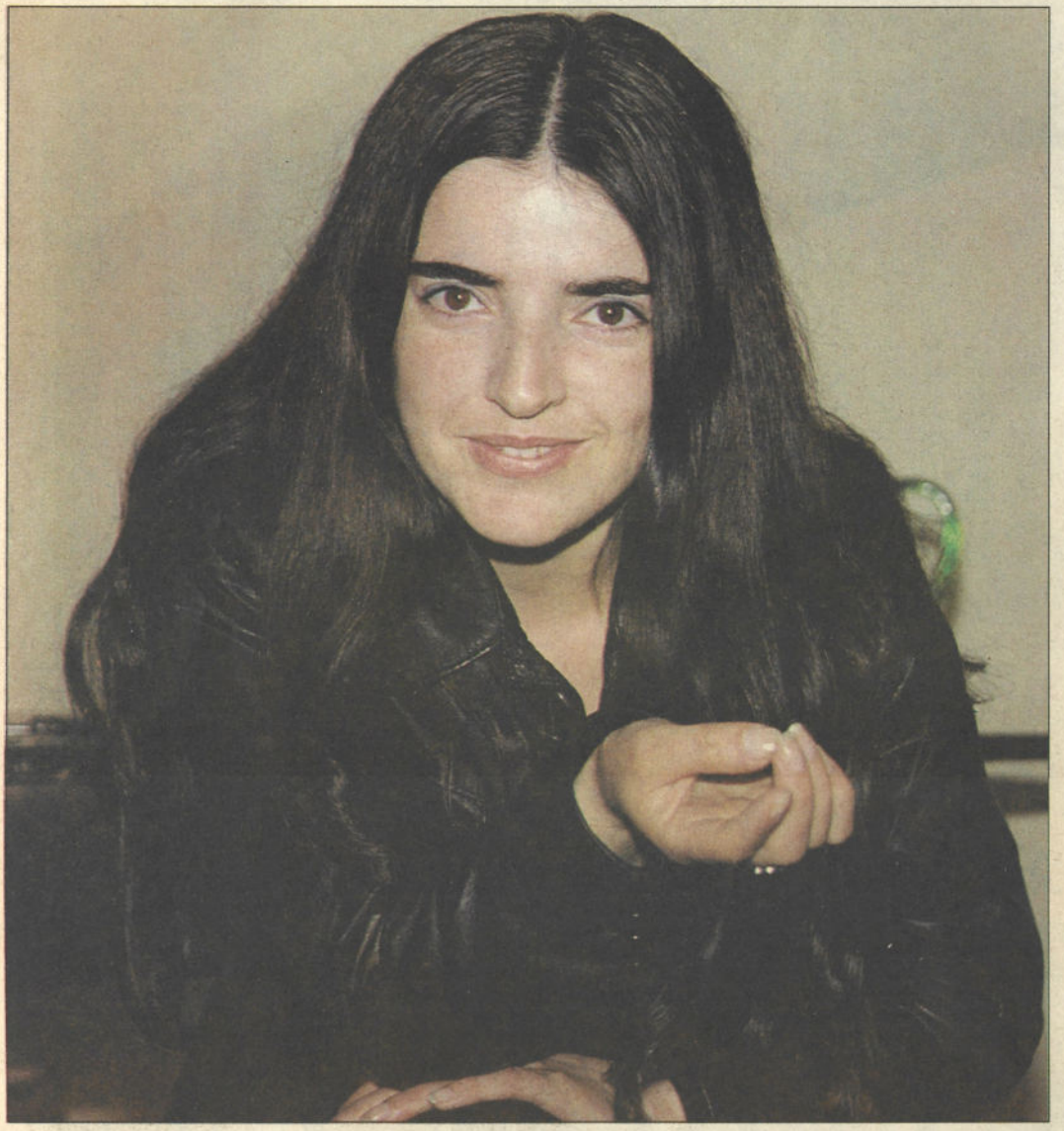

Şair, kadın, Kürt!

ECE TEMELKURAN

Ezilmiş, yokedilmiş, aşağılanmış, dışlanmış olmak bir olanaktır. Böylece pislenmezsin. Böylece bir ilişkin olmaz düzenle. Hayat, bir yüksekliği korumak tedirginliğiyle değil, durduğun yerden, durduğun gibi geçilecek serüvenlerin heyecanıyla geçebilir. İktidarla ipoteklenmez sorular, yanıtları özgürce arayabilirsin. Kızgın ve öfkeli olduğun zaman hakkıyla mutlu olabilirsin. Hiçbirşeyin doğru olmadığı bir düzende "yanlış" ilan edilmek olsa olsa namuslu bir şeydir. Bütün "birinci sınıf" olanların kirli olduğu yerde, ikinci sınıf olmak olsa olsa keyiftir. Herkes, durduğu yeri korumanın korkak telaşındayken, eğer dışlanmışsan, "uyuduğun uykunun katında" durursun, kendin olma şansın olur. Dışarda kalırsın, çünkü dışarıda olmak bugün daha haysiyetlidir.

Bunlar doğruysa, o tam da olanaklar kavşağında duruyor. Bejan Matur, kadın olmayı da, Kürt olmayı da, bunlar yetmezmiş gibi şair de olmayı, bütün acısı ve ağırlığıyla bir olanak olarak görüyor. O, şiir yazıyor. Hayatı, "kaybedilenlerin aranacağı, farkedileceği bir serüven, bir yol" olarak gördüğü yerden, durduğu noktadan şiir yazıyor. "Acıların güneye üşüşmesinden", "cinslerin karmaşasından", "korkunun ruhu yediğinden" geçiyor ve yüzünün yarısıyla karşımıza çıkıyor. Yüzü, sürekli eksiliyor, hayattan! Sonra iki ödül alıyor; Orhon Murat Arıburnu ve Halil Kocagöz şiir ödülleri. O kayıp toprakların şiirleri, söylenceleri, öyküleri ödüllendiriliyor böylece. Çünkü, Bejan Matur, Güneydoğu topraklarının hikâyelerini, "kendi sesiyle buluşturuyor". Kendi sesiyle buluşan topraklarda her türlü "çatışma", çarpışma ve ölüm var, her türlüsü. Bir kadının, şiir yazan bir kadının, o çarpışmanın neresinde duracağını merak ediyor insan. Katliamların, topyekün kan davalarının sürüp gittiği topraklardan bir kadın, kıyıda durup, herşeyin şiirini yazIyor. Merak edilmez mi? Böylece karşımıza çıkıyor Bejan Matur. Şiirleri, etnik kimliği ve kadınlığıyla. Taşıdığı kimlik, sorulacak ilk soru oluyor elbette? Kürt olmakla kurduğu ilişki, orada olanlarla kurduğu bağ. Etindeki silinmez acı izi... Cevap, duygulu ve ince bir öfke. Neden?

"İlkokula başladığımda, çevremdeki insanlar hayatlarında Kürt diye bir şeyi duymamışlardı. 'Bak işte ben Kürt'üm. Bak Kürtçe konuşuyorum' dediğimde bile inanmıyorlardı. Naif bir öfke yaşıyordum, niye beni anlamıyorlar diye..."

Sonra ilk gençlik yıllarında kırıcılığı büyütülen bir cemaat ruhuyla yaşıyor Kürt olmayı. Ankara Hukuk Fakültesi'nde, ancak yaşayanların bileceği türden 8 yıllık bir işkence geçiriyor. Evinden çıkmayarak, yapyalnız. İcra-iflas ve medeni usul ciltleri arasına sıkışıyor şiir. O zamanlar öfkeli: dağlara giden şiirler yazıyor. Derken bir "iç taşıdığını" görüyor, cemaatlerin yıkıntısında sesini yitirebilecek bir iç. Şimdi inceltilmiş, şiir tadında bir hüzün olarak görüyor Kürt olmayı. Durup geri baktığında Kürt kimliğiyle ilişkisini dil üzerinden kuruyor, onu doğuran, onu terkeden, ama bu kez kendisinin yeniden doğurduğu dil üzerinden...

"Ben Türkçe düşünüyorum ve Türkçe yazıyorum. Yaşadığımız yöredeki Kürtçe'yi biliyorum, annemle Kürtçe konuşuyorum. Bende bir eksiklik olarak var anadilim. Çocukluğumda yaşadığım dil şoku hâlâ belirliyor dille ilişkimi. İki kez unuttum anadilimi. Önce 4 yaşımda Tarsus'a gönderildim ve çok kısa bir sürede Kürtçe'yi bütünüyle unuttum. Eve döndüğümde kimseyi anlamıyordum. Kürtçe'yi yeniden öğrendim. İlkokula başladığımda Türkçe'yi unutmuştum. Şu anda da giderek Kürtçe'yi hafızaya terkediyorum. Bu yüzden dilin bendeki varlığı, anlamdan çok ritm, bir uğultu. Benim dille kurduğum ilişki bu. Böyle bir eksiklikten, kaybettiğim bir şeyden yola çıktım ben. Etnik kimliğimi de dil üzerinden yaptığım anafor gibi yaşıyorum."

Bir eşikte ve 1968'de doğuyor o. Doğduğu Pazarcık'ın Maksutuşağı köyü, iki iklimin, iki dilin, iki kimliğin buluştuğu bir köy. Bozkırla makilerin, Alevi dedeleriyle şıhların buluştuğu, buluşamadığı bir köy. Bejan Matur, o eşiğe doğuyor ve eşiği hep içinde taşıyor. Ne o ne bu, onun "etnik" kimliği tam da bu eşikte gizli. Dillerini unutan, unutup yeniden hatırlayan, herkesin sürekli bir yerlerini kaybettiği, kaybettiklerini aramaya çıkanların topraklarında, kederi öğreniyor. Sönmeyen ateşin topraklarındaki ölümü, aşkı ve terketmeyi söyleyen efsaneler anlatan annesinin gözünden geçen kadınca, bilgece pırıltıda, anlamı buluyor, kaderini annesi gibi kadınlarınkiyle birleştiren "zorunlu talihsizliği"...

"Onlar talihsizleştirilmiş bir halk" diyor, onlardan biri olmak da hayatın ağırlık noktasını kedere kaydırmayı sağlıyor, yani anlamaya ve izlemeye. "Benimle, kendi merkezinden kurtulmuş bir insanın bakış açısı arasında fark yok. Kürtlerden olmam olsa olsa duyarlılığımı artırır. Kendimi, talihsizleştirilmek noktasında onlara yakın hissediyorum. İnsanın gelişiminde kendini cemaatlerle tanımlayamayacağı bir yer var. Biz ve onlar, kötüler ve iyiler kalkıyor ortadan, tek tek insanların, bir tek kadının, bir tek erkeğin, bir tek Kürt'ün, bir tek Türk'ün öyküsü önem kazanıyor. Bir canlı fırtınası var diye düşünüyorum. Birilerini içine alıyor ve kavuruyor. Bunları düşünüyorsun zamanla. Öfken yeni bir biçim kazanıyor böylece, kederin de. Bütün dünyayı anlamanın bir parçası olarak Kürtlükle ya da kimlikle ilişki kuruyorsun."

Herkese hep yabancı...

Niçin şiir, sorusunun cevabı da orada gizli, o kederde:

"Nietzche'nin bir sözünü okudum geçenlerde, o geliyor aklıma. 'Sanat hakikatin bizi yoketmemesi için vardır.' Ben bir gerçekle çevrelenmiş durumdaydım. Tüm çelişkilerin ortasında. Bu yaşantıların, o coğrafyanın, o coğrafyada yaşanan herşeyin bendeki etkisi, kendi kimliğimi oluşturmamda sürekli bir geçiş halini yarattı. Bir başkasından kendime bakma şansı edinme. Bir başkası dolayımıyla kendi kimliğini oluşturma şansı. Ben bunu bir olanak gibi gördüm her zaman. Bir yandan da hiç kimseye ait olmama. Kürtlerin yanında kendimi ne kadar yabancı hissediyorsam, unutmakta olduğum anadilimden dolayı, herkesin yanında o kadar yabancı hissettim. Bu yabancılık durumu, niçin şiir sorusunu sorduğumda ortaya çıkıyor. Kaybettiğim bir şeyin ayırdına varma duygusu. Bütün kaybedişlerin çocukluğumdan başlayarak izini sürüyorum. Bu kaybın farkına vardığımda, bunu hatırladığımda bende yarattığı ilk duygu keder. Ve bununla baş etmenin tek yolu, bunu kullanabildiğim tek araç olan dile dökmek."

Şiirin rolü, gerçeği dille dövmek, yeni bir gerçeklik için. Hepimize daha rahat uykular sunacak bir gerçek. "Bizi tehdit eden gerçekliğin dışında kendimizi gerçekleştirme imkânı veriyor şiir" diyor. Böyle böyle, şiir ona, topyekün "çatışmaları", tek kişilik bir ağıta dönüştürme şansı veriyor. Neden tek kişilik?

"Hiçbir zaman kendimi bir cemaatin adamı gibi görmedim. Olmak da istemem. Bir cemaatin beklentileri, yargıları, algısı bana yeterli gelmez. Ve benim kimliğim, yani Kürt doğmuş olmam, benim orada olmamı gerekli kılmaz, bu bana yeterli gelmez. Hayatı algılayış biçimime, sorularıma yanıt vermeye yetmez. Böyle majör beklentiler ve cümleler bana biraz..."

Kaba mı?

"Evet kaba geliyor. Bu da beni kederli yapıyor. Yaratılan tarih, bir çizgi üzerinde ilerlediği söylenen tarih benim söylediğim bakışı yadırgıyor. Bu majör lafların içinde bakıyorsun ki hayat böyle bir şey değildir. Ursula Leguin bir kitabında bütün bir kitabın birinin düşü olduğunu söylüyor ve soruyor: 'Acaba biz kimin düşüyüz?' Bu önemli bir soru."

Herşeyin dışında, kendi içinde

Bejan Matur'un beyninde bir uğultu var. Yaşamın sürgit ritminin uğultusu. Geldiği yerlerde acı ve ölüm bu ritmi hızlandırdığı için, onun ritmi de hızlı. Ritm onu, en başından beri bir yerlere sürüklüyor. Gaziantep'e, Kahramanmaraş'a, Ankara'ya oradan da İstanbul'a, ölümcül ritmin merkezine. Şimdi kentli ya da kendi deyişiyle "yerleşik bir yabancı". Ağaç dallarının sarktığı bir pencerenin yanında duruyor masası. Sade tutmaya çabaladığı bir hayatı var. Gündelik hayata hiç dokunmadan yaşamayı seçiyor. Beceremediği bir şeyler olduğunu düşünüyor. Ancak kıyısında durarak hayatla başa çıkabileceğini söylüyor, evinde durarak. Çünkü, onun yeri hiçbir yer değil. İstanbul'da olmadığı gibi. "Burada da durmayacağım, buraya da ait olmadığımı biliyorum" diyor.

Bejan Matur, şiirlerinde de, konuşurken de "ben" den söz ediyor. Konuşurken, ağır bir atmosfer yaratıyor. Gündelik hayatın hafif ve kırıcı zamanını değil, yazdığı şiirlerdeki zaman ölçüsünü yaşıyor sanki. Başka bir zamandan ve uzaklardan geliyor gibi bir hali var. Gizemi de Doğulu topraklara ait. Sanki çalışmamayı seçtiği hayatında sürüp giden herşeyin dışında olmanın, kendi zamanını kurmanın lüksünü yaşıyor gibi. Bunları söyleyince gülümsüyor, sıkı sıkı doldurduğu atmosferi dağıtıyor. "Lüks değil" diyor, "Bunun farkında olarak yaşamak çok zor. Seni gündelik hayatla barışık kılacak bir ruh hali değil bu, zorlayacak bir hal. Bu, yabancı hissetmekle ilgili."

Bejan Matur, Kürt, kadın ve şair olmayı "Rüzgâr Dolu Konaklar" da anlatıyor. Acıyı ve öfkeyi eğiriyor. Ölümün ve o "çatışmaların" kadınca şiirini yazıyor, ağıt yakıyor. Kimliksizliği, hep yabancı ve dışarda olmayı, ikinci sınıf olmayı bir "olanak" gibi görüyor. Ağırlığıyla...

KADINLAR

Mavi dövmeleri
Ve bitmek bilmez yasların çürük izleriyle
Durup ateşe bakıyorlar.
Rüzgar estiğinde hepsi ürperiyor
Göğüsleri değiyor toprağa

Ellerinde yanan odunlar taşıyan kadınlar
Siyah kazanların pası çökmüş yaşlılığıyla
Dolaşıp duruyorlar.
Ateşin öfkesi kabardığında
Sesler artıyor.
Orada ateş hiç bitmiyor
Söndürmek bir bela

Göğüsleri pörsüyen kadınlar
Ellerinin korkunç inceliğiyle
Tutacakları odunların sertliğini düşünmekte
Ve susmaktalar.
Sustuklarında yaşları farkedilmiyor
Toprak kokuyor bağırdıklarında

Nereye yaslanacaklarını unuttuklarından
Gözlerini toprağa bırakıyorlar
Çünkü bulutlar gökte kalıcı değil
En içten
Toprağa veriyorlar kendilerini
Ve kokuyorlar arasıra

(Avesta Yayınları)

Peki neden bu kadar çok "ben"? Neden böyle sarılıp sarmalanan, korunan, sakınılan önemli, değerli bir "ben"? Hem şiirde, hem konuşurken...

"Kadın olmamla ilgili. Modern tarih denen tarih, kadınları kendi dışına iterek, kadınları ve kendini eksik kıldı. Ben de o kadınlardan biriyim. Üstelik Kürt bir kadınım. Ve kendi anadilimde konuşamıyorum. Böyle bir öykü, gerçeklik. Ben hayatı algıladığımda, dünyadaki varoluşumu kavramaya, ifade etmeye çalıştığımda çok çıplak ve yapayalnız hissediyorum. İlk algılayışım bu ve tüm çocukluğum, ergenliğim, ilk gençliğim böyle geçti. Kendimi yapayalnız hissetme duygusu. Bu duygu, gözlerimi hep kendi içime çevirme olanağı verdi bana ya da şansı diyelim. Hep kendi içime baktım. Orada ne var? Buna bakmak insana şans verir diye düşünüyorum. Yani hakikat, bize söylenen, kurgulanmış olan tarih, bizi çevreleyen hayat, göstergeler, yaşam biçimleri tüm bunların ötesinde başka bir şey var diye düşündüm hep. Sezgilerimle ulaşmaya çalıştığım bir şey. İnsan olarak kendi içime çevirdiğim gözlerimle dünyaya bakmaya çalıştım."

Kadınlık, sâflık ve anne

Kadınlar deyince... Bejan Matur, bir keder heykeli olarak annesinden ve zamanın onu annesine giderek daha çok benzettiğinden söz ediyor şiirlerinde. Ölümü avuç içlerinde ısıtıp hayat yapan, sevgi yapan türden bir kadınlıktan söz ediyor. "Giderek daha çok benziyorum anneme. Kadın olmakla ilgili, büyümekle ilgili. Kederi taşımaya başlamakla ilgili. Kadınlar kederi daha kolay taşıyorlar. Ben bizdeki kadınların, Kürt ve Alevi kadınların, varlık halini çok daha sahici buluyorum. Onlar devlete çok uzak durdular, bu nedenle korkuyu daha az yaşadılar. Ve ruhları kemirilmedi. Doğaya daha az yabancılaştılar. Bu nedenle daha bilge, daha ayakları yere basan bir halleri var. Dille kurdukları ilişki de önemli. Doğaya yabancılaşmadıkları için dille farklı bir ilişki kurdular. Çok güçlü bir sözlü kültür var orada. Efsanelerle, ağıtlarla süren. Dillerinde sürekli eğretilemeler var. Gündelik hayattaki dil farklı, şehirdeki dil yok orada."

Kadınlıkla sürüyor konuşma, çünkü bunun şiirle organik bağlantısı var. Bejan Matur'un şiirleri, kadın şiiri denebilecek bir şiir. Ancak kadınların belleğinde canlı karşılığı olabilecek türden nesneler, düşler ve haller üzerinden kuruluyor onun şiiri. Bunlardan söz ederken, annesinin bakışından duruşundan söz ediyor. Bazı kadınlık hallerine bu dilde karşılık yok diye düşünüyoruz. Örneğin o herşeyi anlayıp, karşı çıkmayı bile gereksiz gören duruştan söz ediyoruz. Anlıyoruz, ama ikimiz de sıfatsız kalıyoruz. O, saf kadınlıktan ve kadınlığın bilgeliğine ilişkin düşündüklerinden söz ediyor:

"Ağıt hazırlığı geleneği vardır bizde. Kadınlar hayatta olan yakınlarının bir gün öleceğini bilirler, öldükleri gün yakılmak için ağıt hazırlarlar. Yakınlarını böyle bir bilgelikle severler. Tüm bu bilgeliğin onların hayatlarına kattığı bir renk ve güzellik. O yüzden geldiğim kültürdeki kadınlara daha yakın hissediyorum kendimi. Bu farkı çok abartmak istemiyorum, ama doğurganlık da kadınlara bir şans veriyor. Kendi merkezinden kurtulma şansını elde ediyorlar, ötekini anlama şansını. Yaşamın şiddetini bir anda görüp, arkaik hallerine, bir ilk zamana dönüyorlar. Erkekler bunu belki savaşta hissedebilirler, ama bu kadında çok içkin bir şey, arzulanan bir şey. Bu da kadınları çok derin ve barışçı yapıyor. 'İyilik' ne ise, onlara bir iyilik duygusu veriyor."

Saf kadınlık bu mu? Kadınlar neden hemen şıpınişi acıyla, kederle eşleniyorlar hep? Bunu reddetmek de gerekir mi acaba? Bunun şiirini yazmak, kadını acının kapılarıyla bir yerlere kapatmak da demek olmuyor mu? Gibi sorular içinde Bejan Matur, saf kadınlığın "bir iç taşımak" olduğunu, "bir iç taşıdığının farkında olmakla ilgili" olduğunu söylüyor. Böylece bir derinlik kazanmak, hayatı ve ölümü aynı şevkatle karşılamak. "Kadınlar kendilerini açmaya kodlu. Bütün hücrelerini açmaya. Saf kadınlık da bununla ilgili. Cinslerin karmaşasına karışmamış kadınlık."

Ama kadınları topluca bir kenara koymuyor, tek tek kadınlardan söz ediyor. Kadınlığı bir imkân olarak yaşayabilenlerden.

"Rüzgârlı Konaklar" uzun, upuzun bir şiir. O topraklardaki çocukların, "doğduklarında onlar için yaptırılan sandıklara, gümüş aynalar, lacivert taşlar, Halep'ten kaçak gelen kumaşlar" doldurulup gönderilmeleriyle başlıyor. Ateşlendiklerinde sırtlarından gürültüyle geçirilen jiletlerin sesiyle uzaklaşıyor çocuklar. Uzaklaştıkça kaybediyorlar, yakınlaştıkça kaybettiklerini görüyorlar bir bir. İşte bu yüzden uzuyor şiir, kaybediliyor ve kaybettikçe kederleniyor. Bejan Matur'un şiirleri ezilmenin ve dışlanmanın bir olanak olduğu yerden yazılıyor. Hem kadın hem "öteki" olmanın daha temiz kalmak olabileceği yerlerden. Bütün bunların farkında olmanın müthiş ağırlığını da taşıyarak.◀

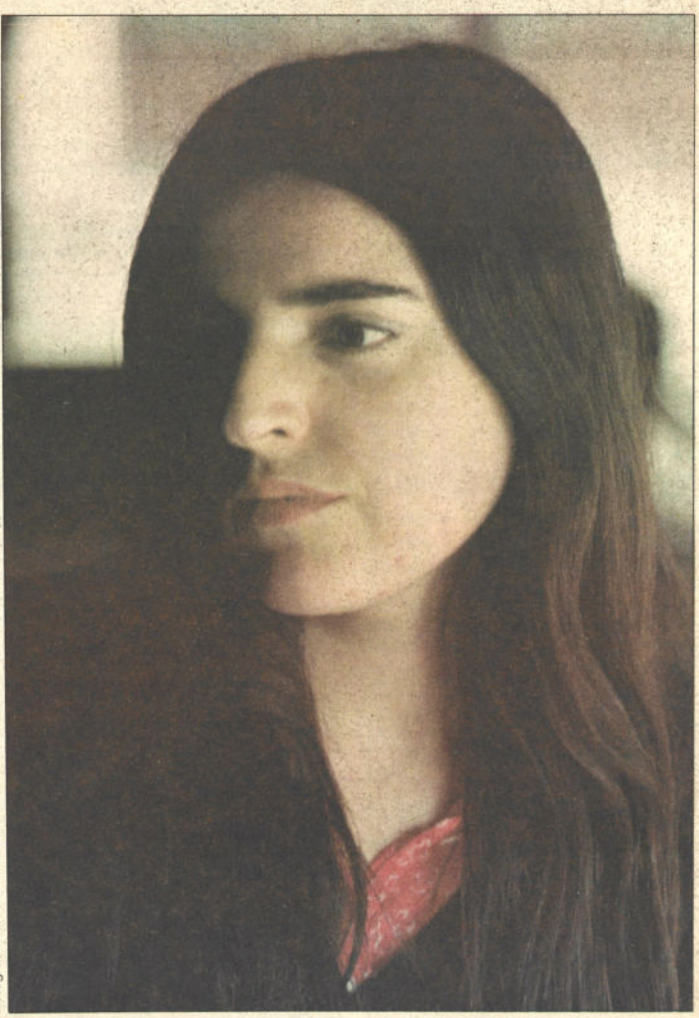

Fotoğraf: ERZADE ERTEM

Herşeyin ağırlığını taşıyor. Bir bedenin sınırları hep yetersiz geliyor ona.

BRİÇ

ŞİAR YALÇIN

1449 - Hangi elden almalı?

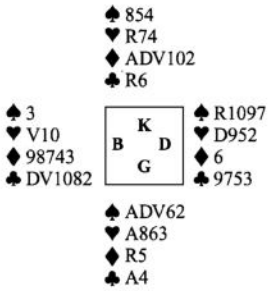

6 Pik kontratına karşı Batı trefl damını çıkar. Sıra sizde!

Cevap: Tehlike 4-1 koz dağılımıdır. Batıda singlton rua ihtimaline karşı önce ası çekmeniz gerekir. İlk eli asla alın ve pik asını çekin. İlginç bir şey olmazsa, bir kere trefl ruasıyla, bir kere de kör ruasıyla yere geçerek iki kez yerden onörlerinize doğru koz oynayın. Böylece Doğuda R109x olsa bile sadece bir koz vererek şleminizi yaparsınız

1450 - Kör ruası kimde?

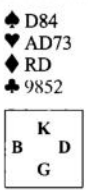

Güney	Batı	Kuzey	Doğu
1 Trefl	1 Pik	2 Pik!	Pas
3 Karo	Pas	4 Trefl	Pas
5 Trefl	Pas	Pas	Pas

Batı kör dörtlüsünü çıkar. Sıra sizde.

Cevap: Kör ruası belki Batıdadır: hem en küçük kâğıdını çıkmıştır (küçük kâğıt onör ve genellikle büyük bir onör vaad eder), hem de araya girmiştir (elinde kör ruası yoksa en çok 9 onör puanı olabilir ki araya girmek için biraz azdır). Ama bunlar kesin deliller olmaktan uzaktır. Kaldı ki, sizin kör empası yapmaya ihtiyacınız yoktur ve kör ruasının kimde olduğu umurunuzda bile değildir! Onun için gereksiz risklere girmeden ilk eli hemen asla alın ve trefle girin. Artık, bir tarafta dört trefl olmadıkça, kontratınızın bataı yoktur. Yerin iki kayıp pikini karo alıcılarınıza kaçar ve dört koz, bir pik, bir kör, dört karo ve bir pik kupu yaparsınız.

"Yeni Bir Hizmet"
Sağlık ekibimiz, evinize,
işyerinize geliyor.
Bir telefon kâfidir.
TÜRK KALP
VAKFI
19 Mayıs Cd. No: 8 Şişli/İSTANBUL
Tel: (0 212) 212 07 07 (pbx) 10 Hat
Faks: (0 212) 212 68 35

İşte dört elin dağılımı:

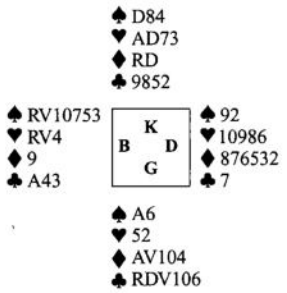

Evet, kör ruası Batıdaymış, ama olmayabilirdi de! Ve o zaman Doğu ruayla alıp pik dönünce batmaktan kurtulamazdınız.

1451 - Papaza empas mı, papazı düşürmek mi, papazı kaçırmak mı?

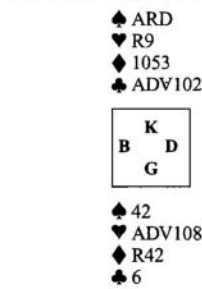

6 Köre karşı Batı pik valesini çıkar. Oyuna nasıl devam edersiniz?

Cevap: On bir eliniz hazırdır. On ikincisi ise ya trefl ruası empasından, ya yerde sağlanacak bir trelfden, ya da karo ruasının "kaçmasından" gelebilir. Doğrusu tabiî o anda batmanıza yol açabilecek olan empası reddederek diğer iki şansınızı birlikte kullanmaktır. Trefl asını çekin ve bir trefle asla çakın. Kör dokuzlusuyla yere geçin ve ikinci bir trefle yine büyük çakın. Kör ruasıyla yere geçin, bir trefle daha çakın, gerekiyorsa koz çekin ve trefl ruası hâlâ düşmemişse pikle yere geçip son metr pike elden bir karo kaçtıktan sonra karo asını Doğuda umarak elinizin ruasına doğru karo oynayın.

İşte dört elin dağılımı:

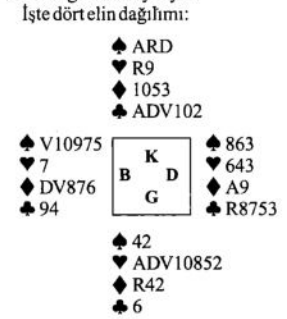

1452 - 25 puanla granşlem

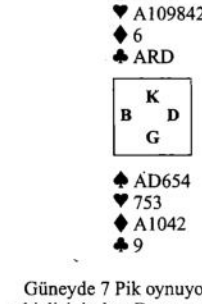

Güneyde 7 Pik oynuyorsunuz. Batı trefl sekizlisini çıkar. Devam edin.◀

SATRANÇ

Finalistler belli oldu!

H. SERTAÇ DALKIRAN

Türkiye liglerinde mücadele eden takımlarla, Türkiye Şampiyonası Yarı Finallerinde oynayacak olanlar belirlendi.

Türkiye lig müsabakaları

İki ayrı grupta mücadele eden ekipler arasında ilk üçe girenler final grubuna yükselmeyi başardılar. Son iki takımlar ise küme düştüler. Final maçları 06-07 eylül tarihlerinde İstanbul'da başlayacak. Buna göre takımların gruplarında aldıkları sonuçlar ve puan durumu şu şekilde oldu:

Beyaz Grup:

5. Tur

Oyak Sigorta-SGM - Çanakkale Tarımspor: 4-2; Kocaeli İl Karması - Bursa İl Karması: 1 1/2-4 1/2; Gambit - KDZ Ereğli Erdemirspor: 3-3; Manisa Polis Gücü - İzmir İl Karması: 1-5

6. Tur

Çanakkale Tarımspor - İzmir İl Karması: 3 1/2-2 1/2; KDZ Ereğli Erdemirspor - Manisa Polis Gücü: 5-1; Bursa İl Karması - Gambit: 1 1/2-4 1/2; Oyak Sigorta-SGM - Kocaeli İl Karması: 2-4

7. Tur

Kocaeli İl Karması - Çanakkale Tarımspor: 2 1/2-3 1/2; Gambit - Oyak Sigorta SGM: 1-5; Manisa Polis Gücü - Bursa İl Karması: 1 1/2-4 1/2; İzmir İl Karması - KDZ Ereğli Erdemirspor: 2 1/2-3 1/2

Bu sonuçlara göre puan durumu şu şekilde oldu:

1. Oyak Sigorta SGM 30 p. 2-3 KDZ Ereğli Erdemirspor ve İzmir İl Karması 24 p. 4. Gambit 23,5 p. 5. Bursa İl Karması 22 p. 6. Çanakkale Tarımspor 19,5 p. 7. Kocaeli İl Karması 15 p. 8. Manisa Polis Gücü 10 p.

Kırmızı Grup:

5. Tur

Konya Yapıspor - Ankara Demirspor: 3 1/2-2 1/2; Kayseri DSİ Spor - Eskişehir İl Karması: 4-2; Adana Gençlikspor - Diyarbakır İl Karması: 0-4; Ankara İl Karması - TED Kolejliler: 0-6

6. Tur

Ankara Demirspor - TED Kolejliler: 4-2; Diyarbakır İl Karması - Ankara İl Karması: 3-3; Eskişehir İl Karması - Adana Gençlik Spor: 6-0; Konya Yapıspor - Kayseri DSİ Spor: 2 1/2-3 1/i

7. Tur

Kayseri DSİ Spor - Ankara Demirspor: 4 1/2-1 1/2; Adana Gençlikspor - Konya Yapıspor: 0-6; Ankara İl Karması - Eskişehir İl Karması: 3-3; TED Kolejliler - Diyarbakır İl Karması: 5 1/2-1/2

Bu sonuçlara göre puan durumu şu şekilde oldu:

1. Kayseri DSİ Spor 28,5 p. 2-3 Konya Yapıspor ve TED Kolejliler 28 p. 4. Ankara Demirspor 27 p. 5. Eskişehir İl Karması 20,5 p. 6. Ankara İl Karması 18,5 p. 7. Diyarbakır İl Karması 12 p. 8. Adana Gençlikspor 3,5 p.

Kombinezon

Foltys-Mohyla, Avusturya 1940
Beyaz oynar kazanır

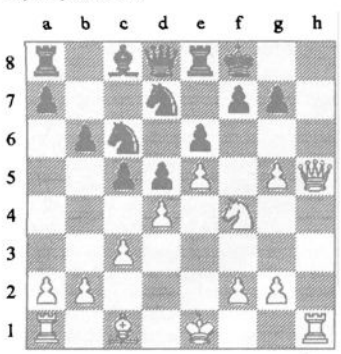

1. Vh8 Şe7 2. Ag6 fxg6 3. Vg7 mat.

Etüd

O. Duras, 1917
Beyaz oynar kazanır

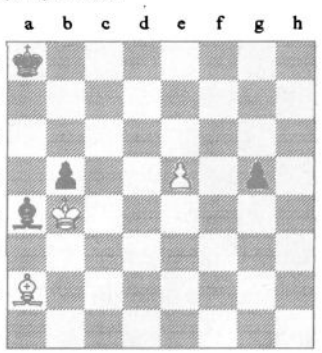

1. Ff7 Fc2 2. e6 Ff5 3. e7 Ff7 4. Şc5 Şb8 5. Şd6 Şc8 6. Fe6 ve kazanır.

Türkiye Şampiyonası Yarı Finalleri

Geçtiğimiz hafta Ankara'da neticelenen yarı finalleri iki eski Türkiye Şampiyonu Cem Karadağ ile Hakan Erdoğan eş puanla birinci bitirdiler. Toplam 25 oyuncunun İsviçre Sistemi 9 turlu mücadele ettiği turnuvada ilk sekiz derece Türkiye Şampiyonası Finalleri'nde oynama hakkını elde etti. Türkiye Şampiyonası Finalleri 05-20 Temmuz 1997 tarihleri arasında İstanbul'da yapılacak. İlk sekiz derece şu şekilde oldu:

1. Cem Karadağ 7 p. 2. Hakan Erdoğan 7 p. 3. Teoman Ulucan 6 p. 4. Zeki Sayber 6 p. 5. Tolga Demirel 5,5 p. 6. Yakup Bayram 5,5 p. 7. İbrahim Tofan 5,5 p. 8. Serkan Yeke 5,5 p.

Kdz Ereğli 4. Uluslararası Osmanlı Çileği Kültür Festivali Satranç Turnuvası

06-08 Haziran 1997 tarihlerinde İsviçre Sistemi 7 turlu yapılan müsabakalarda misafir oyuncuların masrafları Erdemirspor tarafından karşılandı. İlk altı dereceye ödül verildi:

1. Hayri Özbilen 7 p. 2. Nurettin Reis 5,5 p. 3. Barız Öztürkler 5,5 p. 4. Durali Doğah 5 p. 5. Metin Hatipoğlu 5 p. 6. İlhan Can 5 p.

Çanakkale Troya Festivali 5. Satranç Turnuvası

02-10 Ağustos 1997 tarihleri arasında Çanakkale Belediye Başkanlığı, Çanakkale Satranç Derneği ve İl Temsilciliği'nin müşterek çabaları ile gerçekleştirilecek. Toplam 250 milyon TL ödül dağıtılacak. İlk 17 derece ödül alacak. Son müracaat tarihi 01 Ağustos 1997 tarihine kadar turnuva direktörlüğüne yapılacak: (Turgut Tunca Tel.: 0286 217 44 54 Faks: 217 44 57)

İstanbul Erkek Lisesi Vakfı İlkokulu Satranç Yarışması

İstanbul Erkek Lisesi Vakfı'nın düzenlediği yarışmalara 12 ekip katıldı. İlk beş dereceye şu okullar girdi: 1. Çapa İlkokulu 2. Ö. Parmak Çocuk İlkokulu 3. Ö. Eyüboğlu İlk. 4. İstanbul Erkek Lisesi Vakfı İlkokulu 5. Acıbadem İlkokulu. Masalarında birinci olan öğrenciler: 1. Masa Serdar Karatekin (Çapa) 2. Masa Cem Altel (Ö. Parmak Çocuk) 3. Masa Fırat Cengiz (Çapa) 4. Masa Furkan Övündür.

Özel İdeal Okulu 10. Satranç Turnuvası

Geçtiğimiz hafta düzenlenen yarışmaya toplam 35 okul katıldı. İlk beş dereceye şu okullar girdi:

1. Turhan ve Mediha Tansel İlkokulu 2. Özel Şişli Terakki İlkokulu 3. Fatih Çapa İlkokulu 4. Yeşilbahar İlköğretim Okulu 5. F.M.V Işık Nişantaşı İlkokulu. Masalarında birinci olan öğrenciler. 1. Masa Zehra Ali (Yeni Ufuklar) 2. Masa Arda Cezzar (Turhan ve Mediha Tansel) 3. Masa Ali Ramazanoğulları F.M.V Işık Nişantaşı) 4. Masa Fırat Akkan (Özel Yüzyıl Işıl)

Anaokulları Satranç Turnuvası

Bostancı Çağdaş Çocuk Kulübü tarafından 30 mayıs - 2 haziran günlerinde yapıldı. Sekiz takım katıldı. İlk üç dereceye ödül verildi: 1. Çağdaş Çocuk Kulübü 2. Azra Çocuk Yuvası 3. Altıntop Anaokulu.◀

Düzeltme: Geçen hafta Fil Fe3 yerine Fc3'e gidecekti. Düzeltir, özür dileriz.

ARMAĞANLI BULMACA

SEDAT YAŞAYAN

SOLDAN SAĞA

1- Fotoğrafta gördüğünüz, "Düşünceye Saygı", "Çağını Görebilmek", "Çağdaşımız Makyavel" gibi yapıtlarıyla tanınmış eleştirmen ve yayımcımız... Çevresini sardığı motife kabartma havası vermeye yarayan bir tür fisto... Akdeniz'de, Napolyon'un sürgüne gönderildiği ada.

2- Amaç... Bentleri üçer dizeli olan türkü... Dar bir giysi üzerine giyilen, ince kumaştan üstlük... İlaç.

3- Cıvanın simgesi... "Bir — gördüm üç yüz altmış kapılı/ Kimin açıp kimin vurmaya geldim" (Dadaloğlu)... Pencerelerin çerçevesine, içeriden tutturulan ince perde... Yağlı güreşte pehlivanların ayrıldıkları beş dereceden en küçüğü.

4- Anlatımda bilinçli bir biçimde yapmacığa kaçma, özellikle de sanat, edebiyat alanında doğallıktan ve yalınlıktan yoksunluk... Bir gıda maddesi... Kimi İslam ülkelerinde kullanılan bir tür tahıl ölçüsü... İlişkin, değgin.

5- Kuran'da bir sure... Hayvanın sırtına, eyerin altına konulan belleme... "Ayine oldu bir nigeh-i hayretinle —/ Billah ne saht ateş-i suzansın ey gönül" (Nedim)... Tümden çıplak olarak açık havada yaşamayı savunan öğreti.

6- Boru sesi... Üstü kapalı olarak anlatma... Dağların oluşumunu inceleyen bilim dalı... Aruz ölçüsünde, kısa okunması gereken bir heceyi kalıba uydurmak için uzatma.

7- Bir renk... 1930 yılında doğmuş, bebekken gözlerini kaybetmiş, günümüz Türkiyesi'nde din ve tasavvuf müziğinin en iyi icracısı sayılan hafız ve ses sanatçısı... İçinde tek tohum bulunan ve olgunlaştığında açılarak tohumun çıkmasına olanak verecek özel bağlantı yerleri olmayan kuru meyve.

8- Herhangi bir topluluğu oluşturan bireylerden her biri... Argoda yalan söze verilen ad... Nijerya'da yaşayan bir halk... Molibden elementinin simgesi.

9- Antalya'nın bir ilçesi... Eski Mısır'da güneş tanrısı... Satrançta bir taş... "Çok varıp da gelme sevdiğin yere/ Ya muhabbet kalkar ya bir — olur" (Karacaoğlan)... Bir şeyin yerini tutabilen karşılık.

10- Ultrason dalgalarıyla organlardan yansıyan görüntülerin incelenmesine dayanan tıbbi araştırma yöntemi... Bayağı, sıradan... Mesaj.

11- Habeş soylusu... "O" gösterme sıfatının eski biçimi... İskambilde bir renk... "Lütfi —": Ünlü sinema yönetmenimiz... Petrol araştırmaları sırasında tutulan kayıt.

12- Elektrik direnç birimi... İnsan bedeni çevresindeki manyetik alan... Nazi partisinin askeri polis örgütü... Anadolu'nun Likya bölgesinde antik bir kent.

13- Yüksek sesle çağırmak... Yapağı kırıntısı... Eskiden İstanbul'da Galata Köprüsü ile Adalar arasında deniz taşımacılığını üstlenen işletme.

14- Güney Afrika Cumhuriyeti'nin plaka işareti... 1852-1887 yılları arasında yaşamış, Tanzimat yazarlarının romantizmine karşı çıkarak pozitivist düşünceyi ve materyalist değerleri savunmuş, bu görüşlerini içeren yazı ve kitaplarıyla çağının yazar ve aydınlarını derinden etkilemiş Türk yazarı.

15- Yazı ya da kabartmalarla kaplı olan dikilitaş... Roma mitolojisinde avcılar tanrıçası... Köpek.

16- Sabah yeli... Germanyum elementinin simgesi... Maldivler'in başkenti.

17- Eskiden, gemilerdeki usta gemicilere verilen ad... Kuzey Amerika'nın ılıman bölgelerine özgü birtür ceviz ağacı.

18- Köroğlu'nun gerçek adı... "— var mı kahr-ı dehr ile viran edilmedik" (Yahya Kemal).

19- Ulanmış, katılmış parça... Bir nota... Pirinçli ve yoğurtlu ıspanak yemeği.

20- Derviş selamı... Türk müziğinde bir makam.

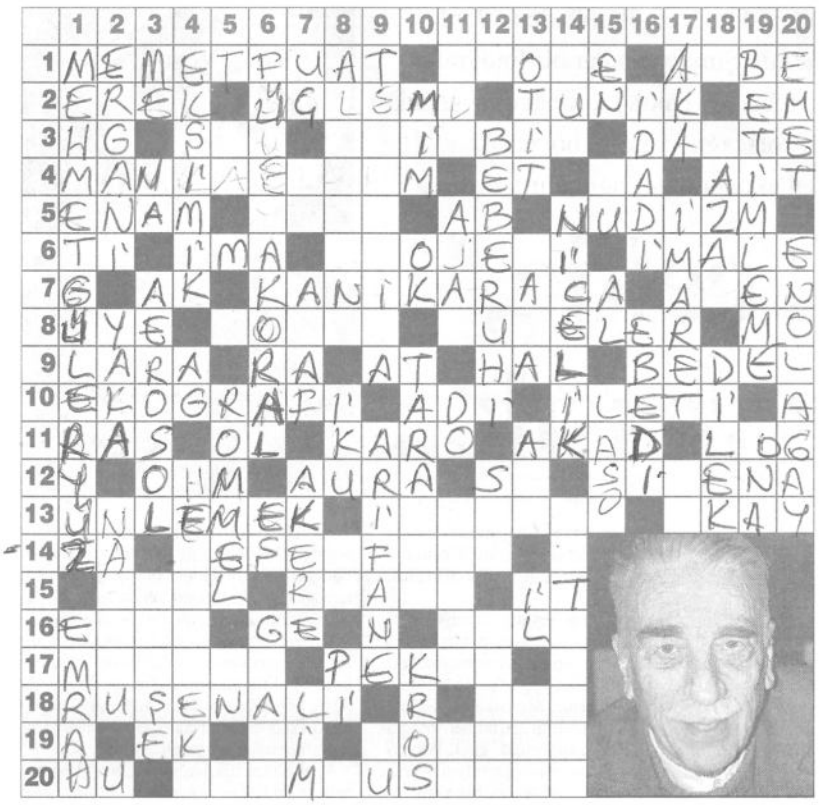

Isim:.....

Adres:.....

.....

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1- 1938 yılında doğmuş, resim öğrenimini İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde yapmış, gerçek izlenimlere bağlı kalarak gerçekleştirdiği fantastik eğilimli yapıtlarıyla tanınmış Türk ressamı... Biri "Erzurumlu", diğeri "Ercişli" lakabıyla tanınan iki halk ozanımızın ortak adı.

2- Diyarbakır'ın bir ilçesi... Kıyı, kenar... Bahamalar'ın başkenti.

3- Eylemleri olumsuz yapmakta kullanılan ek... Sodyumun simgesi... Bir sıvının ya da çözeltinin havada çok ince tanecikler halinde dağılması... Yeşil ile mavi arası renk.

4- Yağı alınmış sütten yapılan peynir... Güneş sonra, özellikle günümüzde yeni bir ilgiyle karşılanmış ünlü İtalyan bestecisi... Hititler'de arazi fiyatlarının saptanmasında kullanılan ölçü birimi... Endonezya'nın plaka işareti... Matematikte kullanılan sabit birsayı.

9- Üçer dizelik bentlerden oluşan bir İtalyan şiir biçimi... Yiyeceği ortaklaşa sağlanan toplantı... Bir gösterme sıfatı.

10- Temeli taklide dayanan sözsüz oyun... İlkel bir silah... Darıdan yapılan şarabın kımıza karıştırılmasıyla elde edilen eski Türk içkisi... Kır koşusu.

11- Salgı oluşturan organ... Gizli görevli... Bir nota... Afrika'da yaşayan büyük bir antilop... Bir nota.

12- Karagöz oyunundaki kambur cücenin adı... Doğu Anadolu'nun Irak sınırı yakınında yüksek bir dağ... Bahçe, bağ ve bostanda sulamayı kolaylaştırmak için toprağın eğimine göre ayrılmış parçalara halk dilinde verilen ad.

13- Kulak iltihabı... Eldiven ve giysi yapımında kullanılan bir tür yumuşak deri... Kuran'da bir sure... Vilayet... Küçük erkek kardeş.

14- İçinde anason, sakız gibi kokulu maddeler bulunmayan üzüm rakısı... Bir şeyin sayılabilen, ölçülebilen durumu... Hamamlarda, duvar içinde sıcak hava ve dumanın dolaşımı için yapılmış özel künk düzeni.

15- Genişlik... Asker... "— yanaktan kırmızı gül dererken/Felek beni nazlı yârdan ayırdı" (Pir Sultan Abdal)... Güney Amerika'da yaban hayvanlarını yakalamakta kullanılan kement.

16- Eskiden lise derecesindeki okullara verilen ad... "Artık —huzur deminin/İçebilirim sırlı taşından" (Orhan Veli).

17- Tecrübeli, usta... Yoksullara yiyecek dağıtan hayır kurumu... Fas'ın plaka işareti.

18- Halk dilinde kuvvetli ve soğuk esen yele verilen ad... İstek, rica.

19- Tasvir etme... "O" adılının yönelme durumu.

20- Kütahya'nın bir ilçesi... Hiroşima'ya atom bombası atan, Paul Tibbets komutasındaki ABD uçağının adı. ◀

8.6.1997 tarihli bulmacayı doğru yanıtlayarak çekiliş sonucu kitap kazananlar:

ADANA'DAN: *Çiğdem Demir, Gani Menteş, Orhan Kuzuoğlu* ***ANKARA'DAN:*** *Nurettin Arıel, Gülnihâl Şenler* ***ANTALYA'DAN:*** *Ayşegül Karahan Fişenk* ***BURSA'DAN:*** *Zehra Kozaman, Erol Ergün* ***ÇANAKKALE'DEN:*** *Gülay Kaçar, Meral Engindeniz* ***İSTANBUL'DAN:*** *Celal Özkök, Hakan Durusel* ***İZMİR'DEN:*** *Raşit Özer* ***KASTAMONU'DAN:*** *Reyhan Tükel* ***KIRŞEHİR'DEN:*** *Osman Kayısı* ***KOCAELİ'DEN:*** *Tarık İnan, Handan Bilgiç* ***MANİSA'DAN:*** *F. Müzeyyen Arpacıoğlu, Hakkı Daşkan* ***MERSİN'DEN:*** *Cemil Belli, Mehmet Öncel, Şen Belli* ***SİNOP'TAN:*** *Murat Olgunsoy* ***TRABZON'DAN:*** *Gülayşe Aydın* ***ZONGULDAK'TAN:*** *Müyesser Manyaslı.*

Tina Modotti'nin "Güller" fotoğrafı ölümünden 49 yıl sonra, 165 bin dolara satıldı. Şimdiye kadar bir fotoğrafa ödenen en yüksek bedeldi bu. İşe bakın ki, sanat dünyasında kimin ne kadar "değerli" olacağını yaşamı boyunca mücadele ettiği anlayışın ekonomi politiği belirliyordu...

Orak, çekiç, güller ve ışık...

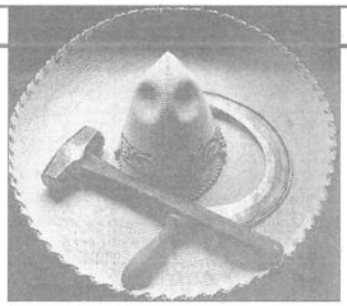

HALUK ÇOBANOĞLU

Tina Modotti kimdi? Hayatı efsanelerle örülü, bu coşkulu dünya insanı nasıl tanımlanabilirdi? Bu sorulara, belki de şu yanıt verilebilir:

"Birden fazla yaratıcı uğraşta başarılı, insanca yaşam mücadelesini bir dünya vatandaşı olarak her gittiği yerde sürdüren bir kişilik..."

Şimdilerde, Tina Modotti'nin orijinal baskıları yüzbinlerce dolara alıcı buluyor. "Güller" isimli fotoğrafı altı yıl önce, bir açık arttırmada 165 bin dolara satıldı ki, bu şimdiye kadar bir fotoğrafa ödenen en yüksek bedel. Feminizm türü çağımız akımlarının yarattığı dalgayı gören ve "eski ve kadın sanatçı" arayan pazarlama sistemi, Frida Kahlo'dan sonra Tina Modotti'yi de paraya dönüştürmekte geç kalmadı. Günümüzün anarşik/ticari ortamında keşfedilip, hızla gözden kaybolan yıldızların yanında, Kahlo ve Modotti gibi kuyruklu yıldızların ışığı hep parlak kalıyor.

Bir keresinde Meksikalı bir rehberin söylediği gibi, Frida Kahlo ve diğerleri hep burada idiler ve yeniden keşfedilmeye gereksinimleri yoktu. Ama önümüzdeki yılın "Frida Kahlo Yılı" ya da "Tina Modotti Yılı" olmasına karar vermek, metropollerdeki sanat tacirlerinin işi. Talihe bakın ki, bu iki büyük yaratıcı insanın, yaşamları boyu mücadele ettikleri anlayışın ekonomi politikleri belirliyordu, günümüzün "sanat" dünyasını ve kimin ne kadar "değerli" olacağını...

Kuzey İtalya'da, Rönesans yapıları ve koyu katolik yapısı ile ilginç bir şehir olan Udine'de bir asır önce dünyaya gözlerini açan Tina Modotti'nin 46 yıllık ömrü göçler ve sürgünler üzerine kurulacaktı. Sanatçı geleceğini Udine'nin açık müzesi ve yaşamı boyunca yoğrulduğu politik düşünceler biçimlendirecekti.

Amerikalı fotoğrafçı Edward Weston'du onun fotoğrafçı olmasında ısrar eden. Çağdaş fotoğrafın önemli yaratıcılarından olan Weston'u beyniyle ve bedeniyle kendine hayran bırakmıştı. Modellik yapmayı kabul edince, Weston bir dizi fotoğrafını çekti Tina'nın. Bu çıplak fotoğraflar Weston'un kariyerinde önemli bir yer tutacak ve tanınmasını sağlayacaktı.

Modotti ise, ilk üretimini Weston'un portrelerini çekerek gerçekleştirdi. Sonradan yayımlanan Weston'un günlüklerinde, bu zaman dilimindeki renkli sosyal yaşamı ve yaratıcı karakterlerin yoğunluğunu kaydettiği görüldü.

İzleyen döneminde, Modotti "still-life" tarzı fotoğrafa yöneldi, konusu çiçekler olan fotoğraflar üretti. Bu noktada usta-çırak ilişkisi tersine çalışmaya başlayacak ve Tina'nın bu tarzdaki çalışmaları, Weston'un sonraki dönem ünlü "still-life"ları için ilham kaynağı olacaktı.

İçinde bulunduğu yaratıcı çevreye kendisinin Anglo-Sakson birikimini taşıyan Modotti, buna karşın hep Meksikalı bir fotoğrafçı olarak bilindi. Bir fotoğrafçı için kısa sayılabilecek kariyerine, Meksika'da yaşadığı yedi yıl boyunca ürettiği 250 bilinen fotoğrafı eklendi. Fotoğraflarındaki güçlü kompozisyon ve grafik anlatım çarpıcıydı. Ayrıca yaşamının sonraki döneminde hep eksikliğini duyacağı Meksika'nın parlak ve zor ışığını mükemmel kullanmıştı. Modotti'nin ilk başarısı, ünlü fotoğrafı "Telgraf telleri"nin ünlü fotoğrafçı Man Ray ve Bauhaus okulundan Moholy-Nagy'nin fotoğrafları ile bir kitapta yer almasıydı.

Komünist Partiyle ilişki kurduğu yılların ardından Modotti'nin çalışmaları artık ikiye bölünmüştü. Bir yandan pek de yaratıcı olmayan, örneğin parti etkinliklerini görüntülemek gibi dokümantasyon çalışmaları yaptı. Öte yandan da gitar, orak, şapka türü günlük kullanım araçları ile "Still-life" çalışmalarının politik yorumunu, fotoğrafına taşıdı. Artık bir yaratıcı olarak ünlenmeye başlamıştı. İki önemli karma sergiye katıldı ve fotoğrafları müzelerce satın alındı.

Yalın olarak bakıldığında çağdaşı ve dostu ressam Frida Kahlo'nun kendi iç dünyasına, Modotti'nin ise dış dünyaya yoğunlaştığı görülüyordu. Kahlo'nun öznesi kendisiydi ve dönemin diğer önemli Meksikalı yaratıcıları gibi çıkış noktası, geleneksel Meksika yaratıcılığı olmuştu. Buna karşın Tina Modotti kaynak olarak Meksika'nın devrimci politik dünyasına başvurmuş ve sokakları, insanları ve mitingleri fotoğraflamıştı. Onun fotoğrafları "güzelliklerin" fotoğrafları değildi. Aralarındaki en önemli fark, belki de kökenlerinin belirlediği yaşam biçimleriydi. İtalyan işçi sınıfı kökenli göçmen Modotti ile Meksika burjuva-entelektüeli Kahlo doğumlarından ölümlerine değin gözle görülür biçimde farklı yaşayacaklardı. Giyimleri, yaşadıkları, çalıştıkları mekânlar ve yaşamı sürdürmeye yarayan araçlar açısından Modotti sade ve basit biçimleri tercih ediyordu. Kahlo'nun yaşam biçimi ise dikkat çekecek kadar abartılıydı.

Ancak ikisi de yaratıcılığın kökenini eski Yunan ve Roma'da aramakta inat eden klasik anlayışa ve onun o dönemki uzantısı Anglo-Sakson kökenli kolonici uzantısına, yaşam tarzlarına uygun olarak "militanca" karşı çıktılar. Yaratıcı akımlar açısından bakıldığında, ikisinin de çalışmalarında devrim sonrası Sovyet yaratıcılığı, Fransız gerçeküstücülüğü, Alman Dadaizmi ve Meksika Rönesansı'nın etkileri görülecekti.

Tina Modotti'nin 1928 tarihini taşıyan bir fotoğrafı... "Bayraklı Kadın"

İlk kişisel sergi

İlk kişisel sergisini 3 Ekim 1929'da, Meksiko City'de açtı Tina. Günün fırtınalı havasında, fotoğrafının salt politik yanının öne çıkarıldığı övgüler aldı. Fotoğraf üzerine görüşlerini aktardığı, sergiye eşlik eden broşür Modotti'ye ait, bu konudaki tek yazılı belge olarak geçecekti tarihe. Bu broşürde, kullandığı "yaratıcı etkiler"den sözeden Modotti, amacının salt yaratıcılık değil, "dürüst" fotoğraf üretmek de olduğunu vurguluyordu. Fotoğrafın bir yaratı formu olup olmadığı konusunda hiç tartışmaya girmiyor, "iyi" fotoğraf için kendi kıstaslarını gösteriyordu. Bunun da, ancak pratikte fotoğraf tekniğindeki kısıtlamaların, araçların sunduğu olasılıklar çerçevesinde değerlendirmekle mümkün olabileceğini anlatıyordu. Bu görüşü ile de Weston'a yakınlaşıyordu.

Modotti Meksika'dan sınırdışı edilince Berlyi'e gitti. Ama Meksika'nın kendine özgü canlılığı ve ışığından sonra, Almanya'nın iklimi ruhen ve fiziki olarak fotoğraf üretimine elverişli değildi. O yıllarda başlayan fotoğraf teknolojisindeki değişim, profesyonel fotoğrafçıların giderek çoğalması ile rekabetin keskinleşmesi bu konularda yeterince hırslı olmayan Modotti'nin günün koşullarına uymasını zorlaştırdı. Bir süre, yeni üretilen, devrin teknolojik mucizesi, Leica kamera ve onun formatı 35 mm ile çalıştıysa da uyum sağlayamadı.

Ekim 1930'da Moskova'ya vardığında onu, başka bir düş kırıklığı, Stalinizmin sosyal yaşamı baskı altına alan yüzü bekliyordu. O güne değin farklı ve yaratıcı entelektüel ortamlarda yaşayan Modotti, gelişen şartların sanatına yönelik olumsuz etkileri sonucu fotoğrafı bırakmaya karar verdi ve kendini tamamen politik işlere adadı.

Aynı tarihlerde ABD'de yaratıcı çevrelerin ve eleştirmenlerin dikkatini çekmeye başladı. Fotoğrafları sergilenirken, adı "Yeni Fotoğraf Akımı" üzerine yazılan makalelerde yer aldı.

Sovyetler Birliği'nden ayrıldıktan sonra geride bıraktığı fotoğraf makinesiyle bir daha buluşmadı Tina Modotti. İkinci kez gittiği Meksika'da çok özlediği o güneş bile onun bu eski tutkusunu canlandıramadı.

Ölümünden iki ay sonra yeniden hatırlandı onun fotoğraftaki ustalığı. Anısına, arkadaşlarında var olan fotoğrafları toplanarak, Meksiko City'de büyük bir sergi açıldı. Dünyanın her yanından yetmişbeş yaratıcının yazısıyla da bir kitap yayımlandı. Pablo Neruda da "Tina Modotti öldü" şiiriyle yer aldı kitapta. Bu, hem cesur bir kadın yoldaş için ağıt, hem de faşizme direnen İtalyan halkına bir destek mesajıydı.◀

Kahlo, bir resminde Modotti'nin yandaki fotoğrafından esinlenmişti, 1937.

Bebeğini emziren yerli kadın fotoğrafı. Tina Modotti, 1925.

Resim kadınlar: Tina, Frida...

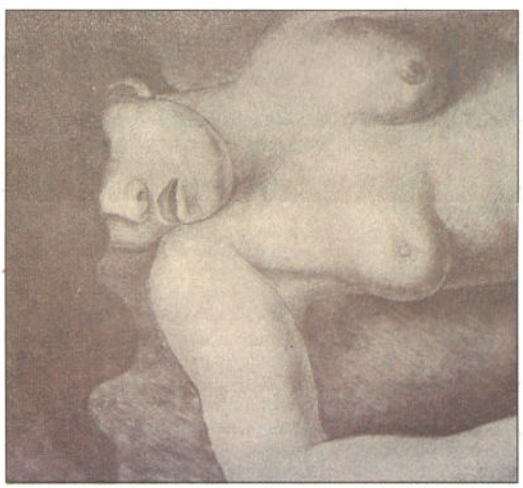

Diego'nun Chapingo duvar resmine Tina modellik etmişti, 1926.

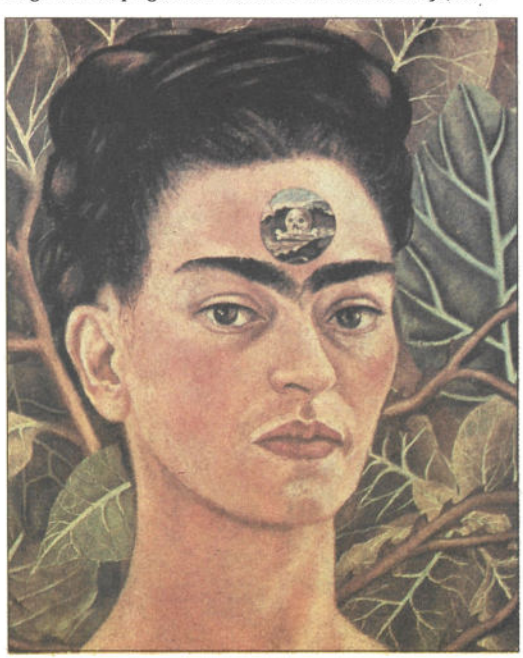

Frida Kahlo otoportre, 1943.

Meksiko City'de Halk Eğitim Merkezi'nin üçüncü katında ressam Diego Rivera'nın ölümsüzleştirdiği iki kadın var. Arsenal adını taşıyan bu duvar resminde Tina ile Frida isyancılara silah dağıtırken resmedilmişler. Diego Rivera'nın bu yapıtı yıllar geçse de hâlâ yerli yerinde duruyor. Ve onların siyaset, sanat ve aşkla iç içe geçen yaşamlarını yakından bilenler için çok şey ifade ediyor.

Ressam Frida Kahlo (1907-1954) ile geçen hafta size yaşam öyküsünü aktardığımız Tina Modotti (1907-1954) 1928 yılında tanışıp dost oldular. Frida Kahlo'nun Komünist Parti'ye katılmasında ve Diego Rivera ile tanışmasında kilit isim hep Tina Modotti'ydi. O dönemi aktaran kitaplara göre, sanıldığının aksine Frida'yı sola çeken Diego değil, Tina'ydı. Frida Kahlo'nun bir dönem giydiği sapsade etek ve bluzlar da Tina'nın icadıydı.

Dönemin komünist sanatçıları hep bir aradaydılar. Hem siyasi faaliyette hem de eğlence de... Diego ile Frida'nın evliliği de Tina'nın evinde kutlanmıştı. Hatta Diego kendini alamayıp evdeki gramafona ateş etmek istediğinde Tina onu zar zor vazgeçirmişti: "bu gramafon ödünç" demişti.

Sevgilisi Mella öldürüldüğünde Tina'nın yanından hiç ayrılmayan yine Diego'ydu.

Diego ünlü duvar resimlerinde Tina'yı birkaç kez model olarak kullanmış, aşıkları arasına da bu sıralarda katılmıştı. Bu kısa süreli ilişki Frida'dan önceki yıllarda yaşanmıştı. Diego, Tina'nın Meksika'daki yakın çevresinde her zaman yakınında olanlardandı. Komünist Parti Gazetesi El Machete için omuz omuza çalıştığı yoldaşıydı. Ayrıca Tina'nın çektiği fotoğraflara çok değer verenlerdendi.

Ancak Frida-Diego-Tina dostluk üçgeni siyasi ayrılık rüzgârlarında yıkılıverdi. Diego Troçkist suçlamasıyla partiden atıldığında, Tina pragmatik bir tutumla onu defterinden silip atıvermişti: "Parti'den gitmesi Parti'den çok onun için kötü olacak. Artık o hainlerin safında yer alacak. Ben de Diego ile ilişkimi tamamen fotoğrafla sınırlı tutacağım."

Gerçekten de dostlukları Halk Eğitim Merkezi'nin üçüncü katında, Arsenal adını taşıyan tabloda asılı kaldı.◀

Tina Modotti solda, Frida Kahlo sağda. Rivera'nın "Arsenal"i.

Tina Modotti, 1924. Sevgilisi ve ustası Weston'un bir çalışması.

Ağlama duvarına faks

YAZI VE FOTOĞRAFLAR:
YILDIRIM BÜKTEL

Kutsal topraklar üzerinde İsrail ve Ürdün'ü kapsayan seyahatimiz Tel Aviv'de başladığında, dinsel, kültürel, siyasi hareketliliğin yoğun olarak hissedildiği, zamanın farklı bir şekilde yaşandığı bir coğrafyada olduğumuzu hissetmeye başlamıştık bile.

Hem geçmişiyle hem bugünüyle tüm dikkatleri üzerinde toplayan bu bölgede 1948 yılından beri varolan İsrail göreceli olarak öyle küçük bir toprak parçası üzerinde bulunduğundan, kısa süre içinde meraklı bir gözlemci onun tarihi yoğunluğunu, güncel çelişkilerini hissedebiliyor.

İnsanlarının çatışmaktan çok çalışmayı düşündüğü endüstri kenti Hayfa, etrafındaki her karış toprakta Hz. İsa'nın izi olan Tiberias gölü ve Tel Aviv İsrail'in ilginç yerleri... Ünlü Golan tepelerinde 18-20 yaşlarında, zorunlu askerlik hizmetini yerine getiren, askerliği bir gereklilik, bir yaşam biçimi olarak algılayan kızlı erkekli gençlerle karşılaştık. Bugün stratejik önemi çok büyük, bölgenin sınırlı su kaynaklarından, uğruna pek çok şeyin göze alınabileceği Ürdün nehri ise Vaftizci Yahya'nın Hz. İsa'yı vaftiz ettiği yer. Buranın toprakları hep geçmişin ve bugünün iç içe geçtiği yerler.

Seyahatimizin en ilginç yanlarından biri de hem İsrail'den hem Ürdün'den tarihe, bugüne bakabilmek. Ürdün nehrinin doğudan ve batıdan aynı şekilde görülmediğini sezebiliyoruz.

Gezimizin son durağını oluşturan Kudüs'e ulaştığımızda ise ilk andan itibaren farklı bir havayı solumaya başlıyoruz. İsrail'in geneline oranla daha dindar olan Museviler'in yoğun olarak yaşadığı Kudüs'e gelişimiz bir cuma akşamına rastlamıştı. Otelimizin tüm yemek salonları durmaksızın ilahiler söyleyerek toplu halde yemek yiyen, Şabat yasaklarının başladığı cuma akşamını evi yerine otelde geçirmeyi tercih eden dindar Yahudilerle doluydu.

Tamamını Eski Kudüs kentinin gezilmesine ayırdığımız günün sabahında Zeytin Dağı'na ulaştığımızda görkemli bir manzara ile karşılaşıyoruz. Bir avuç içine sığacak kadar küçük tepenin yüzmilyonlarca Yahudi, Hıristiyan ve Müslüman'ı birleştiren ve aynı zamanda onları birleşmeyecek kadar ayıran olayların, inançların merkezi olduğunu düşünmenin insana ürperti ile karışık bir heyecan vermemesi mümkün değil.

İlk mabed

Kudüs'ün tarih sahnesine çıkması Davud peygamberin İ.Ö. 10. yüzyıl civarında İbrani kabilelerin yaşadıkları bölgenin ortasındaki bu şehri krallığına başkent yapması ile başlıyor. Hz. İbrahim'in oğlu İshak'ı (Yahudi inancına göre) Tanrıya kurban etmeye giriştiği Moriah tepesine Hz. Süleyman'ın ilk mabedi dikmesiyle önemi artıyor. İ.Ö. 6. yüzyıl başında Babil hakimiyeti sırasında Yahudiler'in başkaldırması sırasında Babilliler bu mabedi yıkıyorlar ve Yahudi toplumunun ileri gelenlerini Babilon'a sürüyorlar. İ.Ö. 538'den itibaren başlayan Pers egemenliği altında onarılan mabed tüm Yahudiler'i birleştiren bir kutsal yer olarak varlığını sürdürüyor ve İ.Ö. 1. yüzyılda Kral Herod döneminde bugün ancak dış duvarının küçük bir kısmı ayakta kalan görkemli bir mabed 480 m. uzunluğunda, 280 m. genişliğinde bir alana inşa ediliyor. Roma egemenliğinde ise İ.S. 70. yılında Romalı general Titus bu mabedi yerle bir ediyor ve işte bu olaya Yahudiler yaklaşık yirmi yüzyıldır, bu mabedin ayakta kalan batı duvarı önünde ağlıyorlar. Ağlama duvarı sözü buradan geliyor.

Roma ve Bizans dönemlerinin ardından Müslüman Araplar 638 yılında Kudüs'ü alıyorlar. İşte bu dönemde Yeruşelayim adı Kudüs'e dönüşüyor. Yahudiler'in büyülü mabedinin yıkıntıları üzerine önce El Aksa Camii, kısa süre sonra da Kubbet-üs Sahra inşa ediliyor. Daha sonraları Haçlı hakimiyeti, Memluk hakimiyeti ve Yavuz Sultan Selim'le beraber Osmanlı hakimiyeti kuruluyor. Tarih boyunca Kudüs, uğrunda savaşılan şehir olma özelliğini sürdürüyor.

Zeytin Dağı'ndan baktığımızda görüş alanımız içine giren karşıdaki tepe bütün bu tarihi ve bu tarihe yayılan inançları barındırıyor. Tam karşıdaki Mariah tepesinde Hz. İbrahim oğlu İshak'ı kurban etmeye kalkmış, yine buradan Hz. İsa Kudüs'e son kez bakarak ağlamıştı. Hz. Muhammed yine aynı tepedeki kayanın üzerinden Mirac'a çıkmıştı. Dünyanın dört bir yanından milyonlarca göz bu inançlarla bu avuç içi kadar tepeye yöneliyor.

Tektanrılı dinler için kutsal olan bölgeyi adım adım gezmeye başladığımızda Hz. İbrahim'le, Hz. İsa'yla ve Hz. Muhammed'le aynı mekânları paylaşmış oluyoruz. Ezan, ilahi ve çan seslerinin birbirine karıştığı bir ortamda Eski Kudüs içinde ilerliyoruz.

Yürüyüşümüzün ilk durağı, Eski Kudüs'ün merkezinde, Müslümanlar'ın büyük bir kıskançlıkla sahip çıktığı aralarında El Aksa Camii, Kubbet-üs Sahra gibi çok önemli anıtların da bulunduğu kutsal olan (Haram es Şerif). Haftanın belirli günleri Müslüman olmayan ziyaretçilere kapalı olan bu alana Türkiye'den geldiğimiz için rahatlıkla girebiliyoruz. Alanın tam ortasında bütün haşmetiyle Kudüs'ün en görkemli anıtı Kubbet-üs Sahra altın kubbesi ile yükseliyor. Doğru olmayan bir adlandırmayla Ömer Cami olarak bilinen bu yapı 1960 yılında Ürdün Kralı Hüseyin'in sağladığı 1,5 milyon dolarla tamamen onarılmış. Kubbesi de 85 kilo ağırlığında 34 ayar altınla kaplanmış. Ayrıca bu anıt Kanuni döneminden kalma çok güzel

Zeytin dağındaki mezarlar. Dinsel inanca göre mahşer günü önce onlar dirilecek.

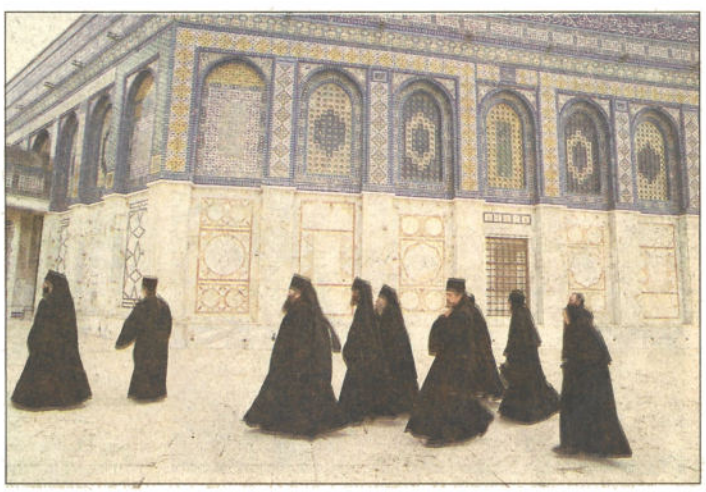

Kudüs'ün her yanında dini bir hava solunuyor.

çinilere de sahip. Buranın Müslümanlar için önemi, Hz. Muhammed'in Mirac'a çıktığı yer olmasında yatıyor. Fakat buraya ilişkin bir diğer inanç da, yine burada bulunan kayanın Hz. İbrahim'in oğlunu Tanrıya kurban etmek istediği yer olması. Özellikle Yahudiler için önemi buradan kaynaklanıyor ve Yahudiler'in ilk mabedini Hz. Süleyman yine bu tepe üzerinde oluşturuyor.

Çatışmaların başlangıcı

Her üç tektanrılı dinin de bir bakıma kaynağını oluşturan Hz. İbrahim'in yaşantısı ve tarihçileri ile ilgili tartışmalar belki de yüzlerce yıldır süregelen bazı çatışmaların da başlangıcı. Değişik inanışlara göre, Hz. İbrahim İbrani kökenli eşi Sura'dan Ishak'a, Arap kökenli Hacer'den de İsmail'e sahip olmuş. Tanrı, Hz. İbrahim peygamberden oğlunu, en sevdiği oğlunu kurban etmesini istediğinde, Yahudiler'e göre İbrahim peygamber İshak'ı, Müslümanlar'a göre ise İsmail'i tercih etmiş. İşte İbrani-Arap, Yahudi-Müslüman çatışması bu olaya kadar uzandırılabiliyor.

Ağlama Duvarı, Yahudiler'in 2000 yıldan beri Romalı Titus tarafından yakılmasına ağladıkları büyük mabedin bir parçası. Buraya bir şabat günü gelmemiz gezimizi renklendiriyor. Aşırı dindar Yahudiler, Hessimdimlerin kadınların bir yanda, erkeklerin bir yanda toplandığı bu duvarın karşısında yer alan alanda resim çekmek yasak. Dindar Yahudiler sallanarak dualar, ilahiler okurken, bir kısım insanlar da ellerindeki kâğıtlara yazılmış mesajları, dilekleri gelenek olduğu üzere ağlama duvarının taşları arasına sıkıştırmaya çalışıyorlar. Bu alanda yasak sadece resim çekmekle sınırlı değil. Beraberimizdeki bir kadın elinde kalemiyle bir kâğıt parçasına yazı yazmasını dindar bir Yahudi tepkiyle karşılıyor. Şabat günü kalemle yazı yazmak da yasak. (02) 62-12-22, bu da Tanrıya ağlama duvarı aracılığıyla uzaktan faksla mesaj göndermek isteyenler için kurulmuş şirketten olan Bezak'ın faks numarası. Böylece dünyanın her tarafından ağlama duvarına ulaşmak mümkün.

Adeta iç içe geçmiş Müslüman ve Yahudi kutsal yerlerini Hıristiyan kiliseleri çevreliyor. Ermeni ve Yahudi mahallelerinden geçerek Davud peygamberin mezarı olarak bilinen yeri gördükten sonra İsa peygamberin çarmıha gerildiği Golgotha (kafatası) tepesine ulaşıyoruz. Burada küçük bir alanı altı Hıristiyanlık mezhebi paylaşmış ve her biri bir köşede varlığını sürdürüyor. Kalabalık, ağlayanlar, ilahiler söyleyenler, birbirine karışan insan grupları, adeta mahşer günü...

Eski Kudüs gezimizi, 10. yüzyıldan sonra ortaya çıkan bir inanca göre Hz. İsa'nın çarmıhını oluşturarak kalaslarını taşıdığı yol olan Via Dolorosa'yı (Acılı Yol) başından sonuna kadar yürüyerek tamamlıyoruz.

Günün sonunda adım adım gezdiğimiz Eski Kudüs'ün bir ruhu, bir kişiliği olduğunu daha iyi anlıyoruz. Her ne kadar paylaşılamayan şehir diye bilinse de gerçekte eski Kudüs en küçük parçasına kadar çeşitli dini cemaatler arasında tam anlamıyla paylaşılmış ve öylesine bir denge oluşmuş ki, hiçbir grup bir diğerinden ne daha fazlasını talep edebiliyor ne de bu dengeyi bozmaya cesaret edebiliyor. Burada yaşayan her insan için ya da burayı uzaktan izleyen pek çok insan için Kudüs'ün tek bir taş parçası bile öylesine değerli ki...

Paylaşılamayan kent hâlâ barış peşinde. Tektanrılı dinlerin peygamberlerinden esintiler taşıyan Kudüs... Ağlama Duvarı Yahudilerin çok önemli bir ziyaret yeri. Ama artık duvara gelmeden faksla da ağlanabiliyor.

Farklı dini cemaatler de bunun bilincinde olarak, burada çıkabilecek bir huzursuzluğun hepsi için bir felaket anlamına geleceğini bildiklerinden bu hassas dengeyi korumaya özen gösteriyorlar ve siyasi otoritelerin bu küçücük alanı siyasi çekişmelerin merkezine çekme girişimlerine karşı temkinli olmaya çalışıyorlar.

Ve bugün bölgedeki tüm siyasi gelişmelere karşılık Kudüs bir inançlar şehri olma özelliğini varolmasının koşulu olarak ön plana çıkarmak zorunda. Eski Kudüs'ün tüm sokaklarında bir siyasi otoritenin varlığından çok, inanç kurumlarının hakimiyeti hissedilmeli. Çünkü bu şehir ancak Yeruşalem (Jerusalem) yani "Barış şehri" olabildiği ölçüde Kudüs (Al Kudüs) yani kutsal şehir olma özelliğini sürdürebilecek ve camilerinden, ağlama duvarından, kiliselerinden ezanlar, ilahiler, yakarışlar, hiçbir engele rastlamadan gökyüzüne birlikte yükselecek.◀

İsa'nın mezarının bulunduğu St. Sepulchre Kilisesi'nin ziyaretçisi hiç azalmıyor.

PAZARIN PENCERESİNDEN

Cezayir mi oluruz?

SELÇUK EREZ

Son zamanlarda bu çok sık soruluyor! Cevabını vermek için Cezayir'e biraz yakından bakmak gerekir:

● Cezayir'de köktendinci FİS'in liderleri arasında ulusal kurtuluş mücadelelerine katılmışların sayısı az değildir. Mesela, Abbasi Madani, Fransızlar'a karşı bağımsızlık mücadelesi sürdüren FLN öncülerinden Rabah Bitat ile çalışmış, 1954'te Radyoevini bombalama girişiminde yakalanıp hapsedilmiş. Cezayir bağımsızlığına kavuşunca serbest bırakılmıştı. Türkiye'deki köktendinci akımlarda başı çekenler arasında böyle biri yoktur; üstelik, bunlar ulusal kurtuluşumuzu borçlu olduğumuz Atatürk'e karşıttırlar, fırsat bulunca hakaret ederler.

● Cezayir'de FİS'in dine yatırımının verimliliğini görenlerden bazıları aynı yolları kullanarak iktidara tırmanacak gruplar ve partiler oluşturdular: Mesela Mahfud Nahnah -Arap âlemini, Filistin'de gerçekleştirdiği başarılı terörist eylemleriyle etkileyen örgütün adını benimseyerek- HAMAS adlı bir parti kurmuş ve FİS ile rekabete girişmiştir. Buna karşı, FİS de kendinden bağımsız başka köktendinci militan gruplarla işbirliği yapmaya başlamıştır: Bunlar arasında Takfir ve Hicra, Cihad sayılabilir.

Görülüyor ki köktendincilikte rekabet ve yarışmaya girişenler, eninde sonunda giderek daha radikalleşmekte, daha fazla teröristleşmektedirler.

● Köktendincilerin en bellibaşlı düşmanları ordudur: Körfez Krizi sırasında FİS, Milli Savunma Bakanlığı binalarının önünde üniforma giydirdiği militanlarıyla gösterilerde bulunmuş, sözcülerinden El Hidaya dergisi de "Ordu, İslamcılarla savaştığında aslan kesilmekte, ancak gerçek savaşlarda devekuşulaşmaktadır!" başlığıyla yayımlanmıştır. Bu üslubun yavaş yavaş Türkiye'deki köktendinciler arasında yayılmakta, köktendinci basında sık sık Türk ordusunun PKK'ye karşı aslında öyle ileri sürüldüğü gibi başarılı olmadığı ve bu başarısızlığını, dincilere karşı çıkışlarla örtbas ettiği ileri sürülmektedir.

● İslam dininin yayılmış olduğu bölgelerde bugün genellikle demokratik ananelere sahip olmayan memleketler yer almaktadır. Çoğunda seçilmemiş, başa, darbe ya da benzeri yollarla gelmiş yönetimler vardır. Bu ortamda 'politik İslam' muhalefetin dayanacağı tek dayanağı sağlamaktadır. Türkiye'nin demokrasi geleneği, onu diğer İslam ülkelerinden ayırır. Ancak, komşu olduğu dindaşı İslam ülkelerinde -farklı nedenlerle de olsa- gelişen köktendinciliğin, Türkiye'yi, kendi ulusal çıkarları doğrultusunda baskı altında tutmak isteyen ülkelerce desteklenerek topraklarımızda da yayıldığı bir gerçektir.

● Beklesek, iktidara gelip bizi köktendinci ilkelere göre yönetecek partilere tahammül etsek, yapacaklarını boynumuzu büküp kabullensek, bu partiler zamanla uysallaşıp demokratikleşip ülkemizin ulusal kurumları haline mi dönüşürler?

Avrupa'nın diğer ucunda yer alan İsveç gibi binlerce demokratik denge unsuruna sahip bir ülkede 1918'de antidemokratik bir hareket olarak kurulan İsveç Muhafazakâr Partisi ancak 1936'da yani 18 yıl sonra demokratik sisteme bağlı bir parti haline dönüştü.

Kendilerinin Tanrı ilkelerinin en doğru yorumcusu olduğuna inanan ve bu ilkelere karşı gelmenin (yani kendilerine muhalefetin en büyük günah olduğunu açıklayan) köktendinci geleneğine göre davranan, bunu basınca saptanmadığına inandıklarında açıkça, basınca saptandığını algıladıklarında üstü kapalı söyleyen şeriatçı partiler Türkiye'de iktidara yerleşirlerse kaç senede uygarlaşıp demokratikleşirler? O güne kadar Türkiye denen bir ülke kalır mı?

● Cezayir'de FİS iktidara, yönetimin köktendincilere giderek daha fazla taviz vermesi sonucu yaklaşmıştır: Mesela, 1988 ayaklanmaları karşısında -Anayasa'nın aksi yöndeki hükmüyle çelişen- bir düzenlemeyle FİS'e partileşme imkânı tanınmıştı. Bu tavizler hiçbir işe yaramadı: Bu parti belirginleştikçe daha fazlasını istemeye, daha saldırgan olmaya başladı: 1990 seçimlerinden, 1991'de kazandığı seçimlerin iptalinden çok önce paramiliter yandaşları aracılığıyla terör eylemlerine girişmekteydi. Ülkemizde geçmiş iktidarlarca -oy avcılığı için- köktendincilere verilen tavizlerin bugünlere katkısı yadsınabilir mi?

● Cezayir'de köktendinci partiyi, FİS'i güçlendiren, iktidara en güçlü aday kılan ana neden ekonomik sıkıntılar, yaşam koşullarını iyileştiremeyen insanların, okullarını bitirdiklerinde geleceğe güvenle bakamayan gençlerin çokluğudur. Türkiye'de de bu koşullar ve bu koşullarda yaşayan yurttaşlarımızın yüzlerini dönecekleri sosyalist partilerin bölünmüşlükleri, ümit veremeyenleri, köktendinci partilere oy kazandırmamış mıdır?

Öyle ise Cezayirleşir miyiz? Böyle giderse evet Cezayirleşiriz!

İstemiyorsak! Uzun vadede ülkenin ekonomik sorunlarını düzeltecek, imkânları kısıtlı insanlarımızın yaşam düzeylerini en kısa sürede yüceltecek yolu tutmalıyız. Kısa vadede köktendincilerin senaryolarını bozmak, aynı senaryonun bir daha piyasaya sürülmesini engelleyici önlemler almak zorundayız.◀

Köktendinci FİS Cezayir'de iktidara yönetimin tavizleri sonucu yaklaştı...

Kaybolan kızlar...

1930'lu yıllarda cinselliğin öne çıkışıyla birlikte hemen her dile giren bir kavram çıktı ortaya: Pin-Up kızları... Pin-up, duvara iğnele ya da as anlamına gelen sıradan bir sözcüktü sadece. Ama kızlarla birleşince çok değişik bir anlam yüklenmiş oldu. Bekâr odalarını, asker kışlalarını ve öğrenci yurtlarını süsleyen Pin-Up kızları arasında bir dönemin çok ünlüleri de yer aldı. Betty Grable, Lana Turner, Rita Hayworth unutamadığımız Pin-Up kızlarındandı. Etek yırtmaçları arasından jartiyerleri, sweterlerinden gögüsleri gözüküdü onların. Kimileri daha cesur davranıp kısmen bedenlerini de sergilemişlerdi. Bacakları çıplaksa gögüsleri örtülüydü. Soyunmalarını mazur gösterecek bir gerekçeleri hep olurdu. Eteklerine ketçap dökülmesi ya da rontgen masasına oturmuş olmaları gibi... Bir özellikleri de masum bakışlarıydı. Tabii neredeyse tamamı Amerikalıydı onların.
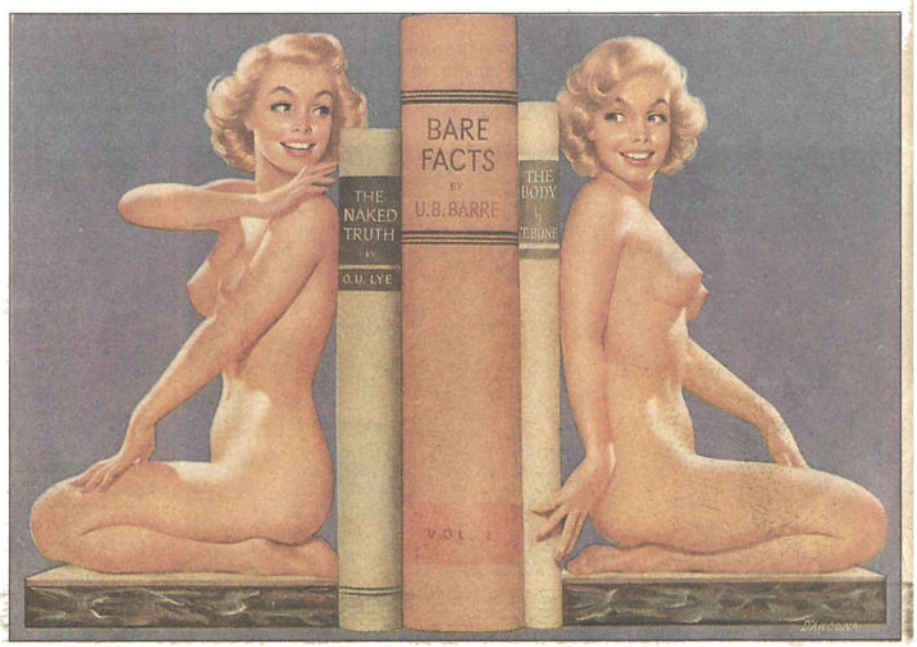
Bu furya topu topu otuz yıl sürdü. Cinselliğin uluorta yaşanmadığı bir dönemin kadınlarıydı çünkü hepsi. 1960'larda hem Pin-Up kavramı hem de o kızlar kayboldu, yerlerini hiçbir taraflarını objektiften sakınmayan ve soyunmaktan gocunmayan kadınlar aldı. Bu sayfadaki Pin-Up kızları, kadın cazibesini sergilemeyi kendilerine meslek edinmiş bazı Amerikalı ressamların imzasını taşıyor. ◀